

בעזהש"ת

דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו

בשבת הגדול

* * *

ובימי חג הפסח

שנת תש"ע לפ"ק

יוצא לאור ע"י

מכון מעדני מלך וויען

גליון תקצ"ט

תוכן הקונטרס

- ז פלפול לשבת הגדול
- ט דרשת שבת הגדול
- כג של"ם פי צו (שבה"ג)
- כח ליל הסדר
- מב של"ם שבת חוהמ"פ
- מח ליל שביעי של פסח
- נה נעילת החג פסח

להשיג אצל
מכון מעדני מלך וויען
185 Wilson St.
Brooklyn N.Y. 11211
718.388.1751.#117



דברי תורה

דרשת שבת הגדול תשי"ע לפ"ק

פלפול בסוגיא חמין משיש שעות ולמעלה אסור

(פסחים ד:)

למידק מדאסור להבעיר שהוא אב מלאכה, הוי ליה למידק בקיצור, דכיון דתשביתו כל מיני השבתה הוא, ואם בן גם ביטול בלב בכלל שגם זה השבתה היא, ואי ביום טוב מי שרי הרי אינו ברשותו כלל לבטל, כמבואר לקמן (א:). דלבתר איסורא לאו ברשותיה קיימא, ולא מצי מבטל, דאמר רבי אלעזר שני דברים אינן ברשותו של אדם, ועשאן הכתוב כאילו ברשותו [להתחייב עליה], ואלו הן בור ברשות הרבים וחמין משיש שעות ולמעלה ע"כ. ועיין בשו"ת אבני ציון ח"א סימן ז' מה שכתב בזה.

איסורי הנאה שבידו לקיים בהם מצוה,

אי מקרי ברשותו

ועל פי דרכו יש לומר באופן אחר, דהנה בתוס' (חולין קמ. ד"ה למעוטי) כתבו צ"ע בבהמת עיר הנדחת, אם עבר והקדישה והקריבה, אם הוא קרבן כשר, כיון דלשריפה קיימא ע"כ. ותמהו על זה, הא אין קדושה חלה על איסורי הנאה

בגמרא (פסחים ד:) דכולי עלמא מיהא, חמין משיש שעות ולמעלה אסור, מנלן וכו'. רבי עקיבא אומר הרי הוא אומר אך ביום הראשון תשביתו (שמות יב-טז), וכתיב כל מלאכה לא יעשה בהם (שם יב-טז), ומצינו להבערה שהוא אב מלאכה ע"כ. והקשה בצ"ח (שם ה:) לשיטת רש"י (ד: ד"ה בביטול) דהא דמדאורייתא בביטול עלמא סגוי, הוא מודכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו, והשבתה דלב היא השבתה ע"כ. והקשו בתוס' (שם ד"ה מדאורייתא) דהלא האי השבתה הבערה היא ולא ביטול, דתניא בשמעתין רבי עקיבא אומר אין צריך, הרי הוא אומר תשביתו וכו' ע"כ. ותירץ במגניני שלמה דכוונת רש"י דתשביתו משמע בכל דבר שיכול להשביתו, בכל מה דמקרי השבתה, וגם ביטול בלב בכלל וגם הבערה בכלל ע"ש.

ולפי זה הקשה בצ"ח בשם מורו, דאם בן למה ליה לרבי עקיבא

מצות שריפה אחר הקרבה, שפיר נסתפקו התוס' אי הוי קרבן כשר, דאם נאמר דהוי קרבן כשר שפיר היה ביד הבעלים להקדישו, דאף שנאסר בהנאה מצד שהוא מנכסי עיר הנדחת, מכל מקום לא יצא מרשות הבעלים, כי עוד להם בו זכות הקרבת הקרבן ע"כ. ומבואר מזה דאיסורי הנאה שבידו לקיים בהם עוד מצוה, מקרי ברשותו. (ועצם קיום מצות סקילת שור הנסקל, ושריפת עיר הנדחת, לא משוי ליה כברשותו שיוכל להקדישו, דאין המצוה על הבעלים אלא על הבית דין, ולכן אין דנים אלא אם נשאר לו זכות בו להקרבת קרבן).

ולפי זה יש להקשות בהא דאמרו דחמין אינו ברשותו של אדם, ולאחר זמן איסוריה לאו ברשותיה לבטלו, הרי בחמין יש עליו חיוב מצוה של תשבייתו, וברשותו הוא לקיים בו מצות תשבייתו, וכיון דאיסורי הנאה שיש לבעלים זכות לקיים בו מצוה לא הוי הפקר ולא יצא מרשות בעלים, מדוע לא מהני ביטול לאחר זמן איסורו, הא עדיין ברשותו הוא לקיום המצוה.

אמנם בשו"ת עונג יום טוב (וי"ד סימן פ"ט בהגה"ה) כתב לדון בזה, דיש לומר דכיון דקיימא לן מצות לאו ליהנות ניתנו (ראש השנה כח), אם כן מה שנשאר לו זכות לקיים בו מצוה, לא משוי ליה

כמבואר בגמרא (בבא קמא מה). בשור הנסקל, משננמר דינו מכרו אינו מכור הקדישו אינו מוקדש, דלאו ברשותיה דמאריה לאקדושיה ע"ש. ואם כן כמו כן אינו יכול להקדיש בהמות עיר הנדחת, ולא משכחת כלל הקדשת בהמת עיר הנדחת לקרבן, דאיש כי יקדיש את ביתו כתיב, מה ביתו ברשותו, ובהמה עיר הנדחת שאסורה בהנאה לאו ברשותיה דמאריה קיימי.

וכתב בהגהות משנת רב (לבעל ברוך מעם) על משניות (סוכה פ"ג מ"ה) ליישב, על פי מה שכתב בים של שלמה (בבא קמא פ"ט סימן סא) דאף דבר האסור בהנאה לגמרי מצד קונם לא מקרי הפקר, משום שיש לבעלים בו זכות ליתנו לצדקה וכדומה, דמצות לאו ליהנות ניתנו, ומצד זה נשאר בחזקת שלו, ואין ביד אדם ליקח אותו שלא מדעתו ע"כ. הרי דהיכא שיש ביד הבעלים לעשות מצוה באיסורי הנאה שבידם, מקרי ברשותם ואינה הפקר. ואם כן יש לומר דרק גבי שור הנסקל דלא חזי להקרבה, דהא צריכינן לסוקלו כשהוא חי, ואי אפשר לבעלים לעשות בו שום דבר מצוה לרצונו, על כן יצא מכל וכל מרשותיה והוי כהפקר גמור, כדאיתא בכריתות (כד). שור הנסקל שהוזמו עדיו, כל המחזיק בו זכה בו. אבל כבהמות עיר הנדחת דמצינן לקיים בה

שמצותה שתהא החמץ מושבת, ולא מוטל אקרקפתא דגברא להשביתו, ואם אין לו חמץ בבוא הפסה, גם אם נתבער על ידי אחרים, קיים מצות תשבתו. או דלמא דמצוה עליו בקום ועשה להשבית החמץ, ואם אין לו חמץ להשביתו, או שהשביתו אדם אחר, לא קיים המצוה. וכתב דבזה יהיה תלוי אי בל יראה הוי לאו הניתק לעשה דתשבתו, דהא לאו הניתק לעשה דאין לוקין, אמרו (הולין קמא). זה הכלל כל לאו שיש בו קום עשה אין לוקין. אם כן אפשר לומר דוקא בלא תעשה דהעשה הוא בקום ועשה הוי ניתק לעשה, כפירוש רש"י שם דהתורה אמרה אם תעבור קיים העשה, אבל עשה שהוא בשב ואל תעשה ואינו מוטל אקרקפתא דגברא כלל, כמו כאן, אין שייך לומר בעמוד והשבת, כיון דאינו מצווה כלל, והמצוה תוכל להתקיים אפילו ממילא אם נאבד מעצמו או על ידי אחר, ולא הוי קום ועשה שיתחייב בכך, בכי האי גוונא לא הוי ניתק לעשה, ולא הוי דומיא דנותר דרך משל, דנותר הוא מצווה, ואם לא שרף בעצמו הנותר רק אחר שרפו, ודאי לוקה כי הוא לא קיים העשה, אבל כאן דאין המצוה מוטלת בקום ועשה, אם כן לא שייך ניתק לעשה ע"ש.

והנה במנחת חינוך (שם) כתב, דכולהו תנאי ואמוראי דילפי מקראי

ממונו, דקיום מצוה לא מקרי הנאה ע"כ. ולפי זה שפיר אמרו, דחמץ לאחר זמן איסורו לאו ברשותיה ולא מצי מבטל, אף שיש לו זכות בהחמץ קיום מצות תשבתו.

אך לכאורה עדיין קשה, לפי מה דמבואר (פסחים צה). דבל יראה הוי ליה לאו הניתק לעשה דתשבתו ע"ש. (ועיין בתוסי' שם כ"ג: ד"ה רב אשי), ולפי דברי שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן (הובא בשו"ת אור המאיר סימן ס"א אות ב') דבעשה המנתקת ללאו, אמרינן דליהנות ניתנו, דהרי ניתנה לנתק ללאו לפוטרו ממלקות והיא הנאת הגוף עכ"ד (וכן כתב בעט סופר (חי"ג כלל ס"ה פרט ב' אות י"ב) בשם אא"י הגאון בעל הקול אריה זצ"ל). ואם כן מצות עשה דתשבתו המנתק הלאו דבל יראה, שפיר חשיבא ליה הנאה, ואם כן למה אמרינן דלאחר זמן איסורו יצא מרשות הבעלים, הא יש לו בה זכות לקיים מצות תשבתו, וליהנות ניתנה כיון דמנתק הלאו דבל יראה, ומקרי ממונו מחמת זה, שהרי יכול ליהנות ממונו בקיום המצוה ולא יצא מרשותו.

לשיטת רע"ק הוי תשבתו בקום ועשה

ונראה, דהנה במנחת חינוך (מצוה ט"א אות א) כתב לחקור, אם מצות תשבתו קיומה בשב ואל תעשה,

תנאי ואמוראי דסבירא להו דתשבתו
הוי בשב ואל תעשה, ואם כן אין
תשבתו לאו הניתק לעשה, כיון דאין בו
קום ועשה, ושוב מצות לאו ליהנות
ניתנו, ולא הוי ברשות הבעלים משום
המצוה, ושפיר קיימא לן דלאחר זמן
איסורו לא מצי מבטל.

*

חמץ שישנו ברשותו קודם הפסח, אי לוקין עליו (משום כל יראה)

עוד יש לומר ליישב קושיית הצ"ח,
למה לא הוכיח רבי עקיבא
דתשבתו קאי על ערב יום טוב, דכיון
דתשבתו הוא גם ביטול, הרי לאחר זמן
איסורו, דנאסר החמץ בהנאה, הרי אינו
עוד ברשותו, ואי אפשר לבטלו, ועל
כרחך דקאי על ערב יום טוב. ונראה
דהנה באמת כבר הקשינו, דכיון דעל ידי
החמץ יוכל לנתק הלאו דבל יראה, שלא
יתחייב מלקות, הרי יש לו בו הנאה,
ולמה אין החמץ ברשותו, הא הנאה זו יש
בו שויית ממון. ויש לומר על פי מה
שכתב הרמב"ם (הי חמץ ומצה א-ג) דאין
לוקין משום לא יראה ולא ימצא אלא אם
כן קנה חמץ בפסח או חימצו, כדי
שיעשה בו מעשה, אבל אם היה לו חמץ
קודם הפסח ובא הפסח ולא ביערו אלא
הניחו ברשותו, אף על פי שעבר על שני
לאוין אינו לוקה מן התורה מפני שלא

דתשבתו קאי על ערב יום טוב, יוכלו
לסבור דהמצוה הוא בשב ואל תעשה.
אמנם רבי עקיבא דיליף דהוא ערב יום
טוב, דהבערה אב מלאכה ואי אפשר
ביום טוב, ודאי דסובר דתשבתו הוא
בקום ועשה, דבלאו הכי לא מוכח, דאף
דהוא ביום טוב, מכל מקום יכול להשבת
מערב יום טוב על ידי הבערה ובליל יום
טוב הוא מושבת ע"ש.

ומצתה מיושב הימב קושיית הצ"ח,
שהקשה דכיון דתשבתו
כולל גם ביטול לרש"י, אם כן היה יכול
רבי עקיבא להוכיח מזה עצמו דתשבתו
הוי מערב יום טוב, דביום טוב הוי לאחר
זמן איסורו ולא מצי מבטל. דזה אינו,
דלרבי עקיבא דסבירא ליה דמצות
תשבתו הוי קום ועשה, הוי ליה כל יראה
לאו הניתק לעשה דתשבתו, ובכהאי
גוונא מצות ליהנות ניתנו, דהרי פוטרו
ממלקות והוי הנאת הגוף. ואם כן שפיר
הוי החמץ ברשות הבעלים גם לאחר זמן
איסורו, כיון דיש לו בה זכות לקיים
המצוה דתשבתו דמנתק הלאו דכל
יראה, ומקרי ממונו מחמת זה, שהרי יש
לו הנאה ממנו בקיום המצוה דתשבתו,
ולא יצא מרשותו, ושפיר יכול לבטל גם
לאחר זמן איסורו, ואין הכרח מזה
דתשבתו קאי על ערב יום טוב.

והא דאמרו דאחר זמן איסורו אי
אפשר לבטל, היינו רק לכולהו

*

איסור שלא כדרך הנאות, תלוי אי דרשינן טעמא דטרא

עוד יש לומר, דהנה בתוס' (קידושין נו: דייה המקדש) הקשו על הא דאמרו שם, דהמקדש בערלה אינה מקודשת, לפי שאיסורי הנאה הן, והרי שרי ליהנות ממנו שלא כדרך הנאות (פסחים כד:), ואמאי אינה מקודשת. ותירצו דכאן מיירי דליכא שוה פרוטה אלא כדרך הנאות. אי נמי יש לומר דאיכא שוה פרוטה אף שלא כדרך הנאות, מכל מקום כיון שהאשה סבורה שיש לה ליהנות דרך הנאות, ואינו כן, לא סמכה דעתה והוי מקח טעות ע"כ.

ולכאורה קושיא זו עצמה תסובב גם כן על הא דאמרו בחמץ שאינו ברשותו של אדם, ולא מצי לבטל אותה אחר זמן איסורו, דלמה אינו ברשותו, הא יכול עדיין ליהנות ממנה שלא כדרך הנאות. – וכאן לא שייכו תירוצי התוס', דהא יתכן שיהיה בהחמץ שוה פרוטה אף שלא כדרך הנאות.

ונראה דהנה דעת המהרש"ל (שבועות כג) דלרבי שמעון דסבירא ליה כל שהוא למלקות, לדידיה גם בשלא כדרך הנאות חייב, דכל שהוא ושלא כדרך הנאה שוים המה. והקשה

עשה בו מעשה ע"כ. ואם כן על חמץ שהיה לו מקודם הפסח, בבוא חג הפסח ומתחייב בתשבתו, עשה זו לא פומר אותו ממלקות, דבלאו הכי אין עליו חיוב מלקות דהוי לאו שאין בו מעשה, וממילא אין לו שום הנאה בחמץ זו שמחוייב עליו בתשבתו, דהמצוה בעצמה לא הוי הנאה, דמצות לאו ליהנות ניתנו, וממלקות פטור בלאו הכי כיון דהוי לאו שאין בה מעשה, ולכן אין לו שום הנאה מחמץ זו, והוי כאינו ברשותו, ושפיר לא יוכל לבטל אותו לאחר זמן איסורו.

אמנם רבי עקיבא לשיטתו, דסבירא ליה המקיים כלאים בכרם לוקה (מכות כא:). וכתבו התוס' (שם ד: דייה הא) בשם הערוך, דהיינו שמניח אותו בתוך שדהו כשמצאה זרועה, דאף דהוי לאו שאין בו מעשה, סבירא ליה דלוקין עליו ע"ש. ואם כן גם על חמץ שיש לו מקודם הפסח ולא ביערו היו לוקין משום בל יראה, ואם כן מרויח מתשבתו דאינו נלקה, דהוי לאו הניתק לעשה דתשבתו, ושפיר יש לו שויית ממון בהחמץ והוי כברשותו, וממילא יוכל לבטל החמץ גם אחר זמנו, ואם כן לא יוכל להוכיח דתשבתו אינו ביום טוב, משום דלא יוכל לבטל, דהא לשיטתו הוי החמץ ברשותו לבטל, ועל כן הוצרך להוכיח מהבערה, דאי אפשר לשורפו ביום טוב משום מלאכה.

לאיצטרוּפּי, ודריש טעמא דקרא, על כן סבירא ליה (פסחים נד) דכל איסורין שבתורה אין חייבים אלא דרך הנאתן, דלשיטתיה אזיל דחצי שיעור אסור רק משום חזי לאצטרוּפּי, וזה לא שייך בשלא כדרך הנאתן.

ואם כן יש לומר דהא דאמר רבי אלעזר דחמץ אחר זמן איסורו אינו ברשותו של אדם, ולכן אי אפשר לו לבטלו עוד, היינו משום דסבירא ליה דכל חלב מרבה גם חצי שיעור, ולא דריש טעמא דקרא משום דחזי לאצטרוּפּי, וממילא גם שלא כדרך הנאתן אסור מן התורה, ושפיר אי אפשר לו ליהנות לו כלום מהחמץ, והוי כאינו ברשותו, ואי אפשר לו לבטלו.

אמנם רבי עקיבא סבירא ליה דדרשינן טעמא דקרא, וכמו שכתב בשו"ת מהרש"ם (ח"א סימן קצב) דלפי מה שכתב בתורת השלמים (סוף סימן קפג) דרבי מאיר דאמר, מפני מה אמרה תורה נדה טמאה זי וכו' (נדה לא), הוא מטעם דסבירא ליה דדרשינן טעמא דקרא ע"ש. אם כן גם רבי עקיבא דאמר (רי"ה טו) מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח וכו', וכן (בבא קמא טו) מפני מה אמרה תורה טבח ומכר משלם ארבעה וחמשה וכו', בעל כרחך דדריש טעמא דקרא ע"ש. ואם כן לדידיה חזי

במהרש"א (שם) דהא קיימא לן כרבי יוחנן דחצי שיעור אסור מן התורה, ושלא כדרך אכילה פטור. ותירץ בקרני ראם (שם) ובשער המלך (יסודי התורה ה-ח ד"ה ולע"ד), דבשלמא לרבי שמעון דכל שהוא למכות בלי חזי לאיצטרוּפּי, הוא הדין שלא כדרך הנאה, דתרווייהו שוין. אבל לרבי יוחנן דחצי שיעור אסור מן התורה משום דחזי לאיצטרוּפּי (יומא עד), לא שייך חזי לאיצטרוּפּי בשלא כדרך הנאה, ולכן הוא פטור ע"כ.

והנה בתוס' (שם ד"ה כ"ז) הקשו, דלמה לי טעמא דחזי לאצטרוּפּי, הא ילפינן מקרא דכל חלב, דחצי שיעור אסור מן התורה ע"ש. ובריטב"א (שם) כתב, וז"ל ואף על גב דרבי יוחנן מכל חלב נפקא ליה, מפרשינן לדידיה טעמא דקרא עכ"ל. ולפי זה הא דשלא כדרך הנאה אי יש איסורא תלוי אי דרשינן טעמא דקרא, דאי דרשינן טעמא דקרא, דחצי שיעור אסור מן התורה מפני טעמא דחזי לאיצטרוּפּי, אז שלא כדרך הנאה שרי, דהוי רק ככל שהוא ולא חזי לאיצטרוּפּי. אבל אי לא דרשינן טעמא דקרא, וחצי שיעור אסור מכל חלב גם אי לא חזי לאיצטרוּפּי, אז גם שלא כדרך הנאה אסור מן התורה, כמו לרבי שמעון דסבירא ליה כל שהוא למכות, וגם שלא כדרך הנאה חייב. ולכן רבי יוחנן דאמר טעמא דחצי שיעור משום חזי

וכדאמרינן (פסחים ז) המקדש אישה בחמץ משש שעות ולמעלה וכו' אינה מקודשת וכו', דכיון דאמר רחמנא דליתב לה ממונא, ומאי דיהיב לה השתא לאו ממונא הוא, דהא אסרוה רבנן עלה, לא מיקדשא כלל עיי"ש. (והאריך בזה במשנה למלך הי יסודי התורה ה-ח).

והנה קושיית התוס' הנ"ל הלא תקשה גם על הא דאמרו דחמץ אחר שש אינו ברשותו של אדם, ולא מצי מבטל לה, דלמה אינו ברשותו, הא יכול ליהנות ממנה שלא כדרך הנאתו. וצריכין לומר דכיון דעל כל פנים מדרבנן אסור שלא כדרך הנאה, אין לו עכשיו שום תועלת הנאה ממנה ואינו ברשותו עוד. ואם כן כל זה הוא רק אחר שאסרוה מדרבנן, שוב אינו ברשותו עוד, ולא יוכל לבטל אחר זמן איסורו, וגם מן התורה אינו שלו כעת כיון דנאסרה בהנאה. אבל כאשר אנו דנים על הקרא של אך ביום הראשון תשביתו, הרי מן התורה הוי החמץ ברשותו, כיון דרשאי עוד ליהנות ממנה שלא כדרך הנאתה, וממילא יוכל לבטל החמץ גם ביום טוב לאחר זמן איסורו, דהוי ברשותו ליהנות ממנה שלא כדרך הנאה, ושפיר יש מקום לפרש דאך ביום הראשון תשביתו קאי על הביטול, דיכולין לבטל מן התורה גם אחר זמן איסורו. ולכן הוכיח רבי עקיבא מהבערה דייקא, דאי אפשר לשורפו

שיעור אסור רק מטעם דחוי לאצטרופי, וממילא שלא כדרך הנאה שרי, ואם כן חמץ הוי ברשותו גם לאחר זמן איסורו, דהא יוכל ליהנות ממנה שלא כדרך הנאתו, וממילא הוי עדיין ברשותו שיוכל לבטלו גם לאחר זמן איסורו, ואם כן אי אפשר ללמוד דתשביתו הוא מערב יום טוב, דאי אפשר לבטל אחר זמן איסורו, דלשיטתו הוי עדיין ברשותו כיון דיוכל ליהנות ממנו שלא כדרך הנאתו. ולכן הוצרך להוכיח מהבערה דאי אפשר ביום טוב.

אך לדינא יש לדון בזה, דלפי דרך זה סתרי הלכתא, דהא אנן קיימא לן לקולא, דאין חייבין בשלא כדרך הנאתו, ואף על פי כן קיימא לן דחמץ לאחר זמן איסורו אי אפשר לבטל.

*

שלא כדרך הנאתו אי מותר מן התורה

אמנם יש לומר בזה בדרך אחר, דהנה בריטב"א (קידושין נו) כתב ליישב קושיית התוס', דלמה המקדש בערלה אינה מקודשת, הרי שרי ליהנות ממנה שלא כדרך הנאתו. וכתב דלאו מלתא הוא, דנהי דלית בהו איסורא דאורייתא, איסורא דרבנן מיהא איכא, והמקדש באיסורי הנאה דרבנן, כגון סתם יינם וכיוצא בו, אינה מקודשת,

עקיבא להוכיח דתשבותו קאי על ערב
יום טוב, דהא אי אפשר לבטל ביום טוב,
ותשבותו ביטול הוא.

ונראה דהנה יש להקשות עוד, למה
חמץ אינו ברשותו של אדם
כיון דנאסר בהנאה, הלא יכול ליהנות
מאפרו אחר שנשרף, ואם כן עדיין הוא
ברשותו לגבי האפר, ולמה לא יוכל לבטל
אחר זמן איסורו. וצריכין לומר דכיון
דקיימא לן כרבנן דחמץ השבתתו בכל
דבר, ואם כן הוי ליה מן הנקברין דאפרן
אסור (תמורה לד), ושפיר אסור גם האפר,
ואין לו עוד בה שום הנאה, והוי כאינו
ברשותו, ואי אפשר לבטלו אחר זמן
איסורו. אמנם לרבי יהודה דסבירא ליה
אין ביעור חמץ אלא שריפה, והוי חמץ מן
הנשרפין דאפרן מותר (תוסי פסחים כא: ד"ה
בהד"ו), באמת החמץ עדיין ברשותו גם
לאחר זמן איסורו, דיש לו בו הנאת האפר,
ושפיר יוכל לבטל גם לאחר זמן איסורו.
ומעתה כיון דרבי עקיבא סבירא ליה דאין
ביעור חמץ אלא שריפה (שם ה:), אם כן
לשיטתו אפרן מותר, ושפיר הוי ברשותו
לבטל החמץ גם לאחר זמן איסורו, ולכן
הוצרך להוכיח מהבערה, דאי אפשר
לשורפו ביום טוב, ועל כרחק דקאי
תשבותו על ערב יום טוב.

ביום טוב, ועל כרחק דקאי על ערב יום
טוב.

חמץ מן הנשרפין דאפרן מותר

אמנם לכאורה יש לדון בזה,
דמהגמרא משמע דגם מן
התורה חמץ אינו ברשותו של אדם,
דהרי רבי אלעזר גם כן אקרא קאי,
שעשאן יחכתובי כאילו הן ברשותו, דאם
מן התורה חמץ הוא ברשותו, אלא אחר
שאסרו חכמים שלא כדרך הנאה נעשה
אינו ברשותו, מנא לן באמת דעשאן
הכתוב כאילו הוא ברשותו, ואולי אחר
שאסרוהו חכמים ואינם ברשותו, באמת
לא עובר על כל יראה ובל ימצא, ועל
כרחק צריכין לומר דחמץ שאני משאר
איסורי תורה, דהגם דבשאר איסורי
הנאה מותר מן התורה שלא כדרך
הנאתו, מכל מקום חמץ שאני, ואסור מן
התורה שלא כדרך הנאתה, והטעם כמו
שכתב במקור חיים (סימן תמב) דכיון
דכתיב תשבותו, הרי זה כולל איסור גם
שלא כדרכה, כמו כלאי הכרם ובשר
בחלב ע"ש. ואם כן חמץ גם מן התורה
אינו ברשותו לאחר זמן איסורו, ואי
אפשר לבטלו ביום טוב מן התורה, כיון
דאין לו שום הנאה ממנה עוד, ואם כן
הרי חוזר קושיית הצ"ח דהוי ליה לרבי

דרוש ל'שבת הגדול'

יש פתח, וצח' של חמץ סגור הפתח, ומשהו זו עושה חמץ, והיינו כאשר משאיר עיסת המצה בלי עסק, הוא מתנשא וקוחס הפתח של האות ה' ונעשה חמץ. וכמו כן הוא צשמיעת מוסר ודברי תוכחה, כל הציבור שומעים אותם הדיבורים צוה, הרי הקמח והרי המים והרי העיסה, ומי שנותן זאת ללבו, ולא משאירה בלי עסק, אלא מתגלגל עם הדברים, ומקבל על עצמו החלטות טובות, שלא ימיש ממנה, הרי זה מנה. אבל מי שלא מתגרש להתעסק עמה, אלא מדחהו על לאחר זמן, ושוהה הדברים בלי עסק, הרי זה חמץ.

חז"ל (מנחות כט:): אמרו, מפני מה נברא העולם הזה צה"ל, מפני שדומה לאכסדרה [שפתוח מתחתיו], שכל הרובה לצאת [ממנו לתרבות רעה] יוצא. מאי טעמא תליא כרעיה, דאי הדר בתשובה מעיילי ליה וכו'. מאי טעמא אית ליה תגא לה"א [כתר קטן בצוף גגו], אמר הקב"ה אם חוזר בו אני קושר לו כתר ע"ש. הרי לנו כי פתח האות ה' מורה על התשובה, ומי שנחמץ נעשה לו הפתח סגור, ונעשה ממנו אות ח', והוא חמץ. — ובשבת זו יורד כבר השפעת

ידוע כי השבת שלפני חג הפסח קורין בשם שבת הגדול (תוס' שבת פו: ד"ה ואותו), וכמה טעמים נאמרו בדבר. ובצני יששכר (ניסן ג-ד) הביא מדרש ו"ל האדם שעשה עבירה וחזר בו ועשה תשובה, הקב"ה מוחל לו כל עונותיו, ולכך נקרא שבת הגדול ע"כ. ולפי זה השם של שבת הגדול מקושר במלות תשובה.

ובראה כי הנה הכתוב אומר, ושמתם את המלות (שמות יב-יז), וברש"י רבי יאשיה אומר, אל תהי קורא את המלות, אלא את המלות, כדרך שאין מחמיצין את המלות, כך אין מחמיצין את המלות, אלא אם בא לידך עשה אותה מיד (מכילתא) ע"כ. ויש להבין מהו הדוגמא של חימוץ מזה לחימוץ מזה.

אין מחמיצין את המצות

וייש לומר כי צין חמץ למנה אין הפרש בממשות העיסה, אותה המים ואותה הקמח צוה, אלא שהשאירה בלי עסק והחמיצה. וכל זמן שהוא מתגלגל אותה ומטפח עליה, ולא משאירה בלי עסק, הוא מנה. וכמו כן יש רמז זה בשמותיהם, כי חמץ ומצה אותיותיהם שוות, אלא שצה' של מנה

הדברים ויטפל עמהם, ויכניסם ללבו בקבלות טובות, הרי זה ישאר מנה, מיכלא דמהימנותא ומיכלא דאסוותא, אכל מי שרק שומע הדברים וישאר הדברים על לאחר זמן, אז יתהוה מזה חמן, ויסגר הפתח של האות ה'.

*

שבת ב' תשוב

ידוע כי בכל שבת קודש האדם מתרומם במדריגה יתירה משאר ימות השבוע, יום מנוחה וקדושה לעמך נתת, יומא דנשמתין, והרהורי התשובה של האדם חזקים יותר, ונכנסים לעומק לכו ביתר שאת. וכמו שרמזו דורשי רשומות שצ"ת ר"ת שצ"ת ב' תשוב. ובשבת שלפני חג הפסח, אשר כל צרכאן דלעילא ותתא ציומא שביעאה תליין, ומתעורר צו קדושת חג הפסח, חג האמונה ושורשו, ההרהורי קירוב לה' מתגברים יותר. ומה גם כי ציום הזה בעשור לחודש, נטוו ישראל משכו וקחו לכם לאן למשפחותיכם (שמות יב-כא). וברש"י (יב-ו) משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם לאן של מצוה ע"ש. ובני ישראל לא הפילו דבר מכל מצוות משה ואהרן, וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן כן עשו (יב-כא), אם כן כחו של שבת

החג הפסח, גדול האהבה שיש צין ישראל לאצונו שבשמים, ונפתח הפתח של האות ה' ברחבה, לסייע להאדם ליכנס צו ולחזור לשורשו, וישתנה מחמץ למנה, לבצר החמץ מציתו ולפתוח הפתח להיות משומר כל ימי החג במנה, בפתיחת הפתח ההוא של האות ה'. ולכן היא נקראת בשם שבת ה' גדול, כי מתגדל הפתח של האות ה', וזה נשאר פתוח רק כל זמן שמתעסקין עם המנה, ולא מניחין אותו צלי עסק. ועל זה רמזו, כשם שאין מחמיצין את המנה, שזהו רק בעסק ובגלגול שמטפח על העיסה תמיד, כך אין מחמיצין את המנוות.

ואמרו חז"ל (אבות א-ג) ודאשתמש בתגא חלף, ויש לומר דמי שמיים אל לכו גדול חשיבות הבעלי תשובה בעיני ה', עד שהקב"ה קושר לו תגא, והוא משתמש ומתעסק ברעיון ומחשבה זו, מה הוא יכול עוד לזכות בחיים חיותו, חלף, אדם זה יתחלף לאיש אחר, ויזכה להיות בעל תשובה גמור, ולעמוד במדריגה גדולה עוד מנדיקים גמורים.

ישראל קדושים צאים לשמוע תוכחת חיים, כל אחד ישמע צוה, אכל התועלת מזה תלוי בהשומעים, המים והקמח שיה לכו, אכל מי שיקח

במשפט. — וכמו שפירש ציטת משה, אנכי אנכי הוא מנחמכם (ישעיה נא-יב), מה שהפגם לא מגיע עד הקצ"ה כציכול, אלא רק בעולמות התחתונות, ואנכי נשאר אנכי כציכול, זהו מנחמכם, שיכולין לתקן הכל ולשוב אל ה'.

ובבזו כן יש צנפש, גם כאשר חוטא ופוגם, מכל מקום נשאר בלבו מקום טהור, אשר שם לא מגיע פגם החטא. והיינו כי בלב ישראל יש בטבעו אהבה לקונו, כאהבת הבן לאב, בניס אחס לה' חלקיכם (דברים יד-א), ולב ישראל צוער באש להבה לאהבת קונו, אשר מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה (שיר ח-ז), אלא שהחטאים פוגמים את הלב, ומכבים את אש האהבה. ועל זה בא מנחת ה', ואהבת את ה' חלקיך בכל לבבך ובכל נפשך (דברים ו-ה), שבאמת לא יתכן ציווי על אהבה, כאשר לא מרגיש האהבה. אלא שבאמת יש לכל ישראל אהבה טבעי, אלא שסיבות שונות מחלישין אותה, ומנחת ה' לעורר עצמו להגיע לאהבת ה' המוטבע בלבו.

ובבזו מקום גם כאשר האדם פוגם את נפשו, והשמן לב העם הזה, ומתכזה האש האהבה של נר ה' נשמת אדם, אף על פי כן נשאר

המעוררת את האדם לתשובה, וגילוי פנימיותו של השבת, גדול בשבת הזה יותר משאר השבתות, ונקראת בשם שבת הגדול. ומה גם שמגדלין ומרחיבין את השבת לקרותה ש'בת צ'ו ת'שוב.

וביתר ציבור נראה, כי הנה הנביא יחזקאל אומר, כה אמר ה' חלקים, שער החצר הפנימית הפונה קדים יהיה סגור ששת ימי המעשה, וציוס השבת יפתח (יחזקאל מו-א). ונראה כי ידוע אשר כל דבר ישנו בעולם שנה נפש, וכאשר האדם חוטא הוא פוגם את נפשו למטה, ומכחיש פמליא של מעלה ופוגם בעולמות העליונות. מכל מקום ישנו נקודה הן בעולם והן בשנה והן צנפש שאין הפגם מגיע שם, כמבואר בנספה"ק שלמעלה ישנם עולמות רבות זה גבוה מזה, ויש עולם גבוה מאד, עולם הזכות, אשר שם לא מגיע פגם החטא, והוא מקומו של הקצ"ה אשר עוז וחדוה במקומו, ומשם ירו פרוסה לקבל שצים. ועל זה ציקש דוד המלך, מלפניך משפטי יא עיניך תחזינה מישרים (תהלים יז-ב), שמשפטו לא יא מתחת הבחי דינים של מעלה היושבים בהעולמות שהגיע שם פגם החטא, אלא מלפניך משפטי יא, ששם לא מגיע הפגם, ואז יוכל להצטרק

מההר, והיא מכונה בשם 'הר חורב',
ואותה נקודה מעוררת תמיד את
האדם לשוב אל ה', ומכרזת ואומרת
אוי להם לצריות מעלצונה של תורה,
אלא שאש הניצוץ ההוא חלש מאד,
והיא נכזה צהים של תאות האדם,
וקשה להוציאה מהכח אל הפועל. —
ועל זה אמר דוד המלך, ממעמקים
קראתיך ה' (תהלים קל-א), אלל כל
יהודי חצויה האמת הפנימית צמעמקי
נפשו, והוא שונה מאדם לאדם, אלל
יראי ה' אין העומק גדול כל כך, ועל
כן הם מסוגלים לעורר את עצמם
בניקל לעבוד את ה' באמת, וככל
שחקר להאדם יראת שמים, כן הולך
וגדל העומק אשר בו חצויה נקודת
האמת, וצריך רק לעורר הנקודה
הפנימית הזאת שמונחת צסתרי
סתרים.

והגדה תשובה קדמה לעולם (פסחים
נד.), ושער החצר הפנימית,
היינו הנקודה הפנימית שצלב, הפונה
קדים, שפניו פונים תמיד לעורר על
ה'קדים', התשובה שקדמה לעולם,
ושער זה צעוה"ר סגור ששת ימי
המעשה, שמרוב טיידרות הזמן, לא
עושה רושם על האדם, אלל ציום
השבת יפתח, צצוא השבת קודש, יומא
דנשמתין, מתגברת הארת הקדושה של
הניצוץ ההוא, ונפתח ונתגלה, ואז צקל

נקודה פנימית צתוך מוכו, אשר שם
לא מגיע החטא, ויש שם אהבה
מוסתרת לקונו, וניצוץ אש של קדושה
שלא נכזה, וכאשר זוכה לשוב אל ה',
אז הניצוץ ההוא מתלקחת ומתגברת
והולכת, עד שמצעיר אש לצו לקונו.

רבבו כן צשנה, השבת קודש שהוא
אחד מששים צעולם הצא
(צרכות נז.), אשר כל שולטני רוגזין
ומארי דדינא כולהו ערקין וחתעצרו
מינה, ולית שולטנא אחרא צכולהו
עלמין (וזה"ק שמות ח"צ קלה:), לא
מגיע צה פגם החטא, והיא עומדת
צקדושתה וצטהרתה. וכאשר צא יום
השבת שלא נפגם, מתעורר צנפש
האדם הנקודה שצלב שלא נפגם,
וצאים לו הרהורי תשובה מעומקי
דלצא, והם עולים למעלה להעולם שלא
נפגם, ומשם ידו פרושה לקבל שצים.

בת קול יוצאת ומכרזת

ואיתא צמשנה (אבות 3-1) צכל יום
יום צת קול יוצאת מהר
חורב ומכרזת ואומרת, אוי להם
לצריות מעלצונה של תורה. ואולי
הכוונה צזה, כי היצר הרע מכונה
צשם הר, על דרך שאמרו (סוכה נב:)
צדיקים נדמה להם כהר. אמנם
צנקודה הפנימית שצלב שם לא יוכל
היצר הרע להגיע, ומקום ההוא חרב

הוא לזכרון כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, וזיוס השביעי שבת וינפש (שם לא-יז), וכיון ששבת ה' בשבת מכל מלאכה, על כן גם לנו יש לשבות מכל מלאכה. לא כן שביחת יום טוב, שהוא רק זכר לביאת מצרים, שהוציאנו ה' ממלכת עבדות עבד, על כן לנו שובתים רק ממלכת עבודה, אבל מלאכה שהוא לצורך תענוגו של אדם למאכלו, לא אסרה תורה.

אמנם יש עוד דברים בגו, כי הנה מועדי ה' הם ימים נעלים מאד, שניתן לנו להתעלות בהם ולשמות צבורא, זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו, וכל אחד מישראל מרגיש בהג הארה נפלאה לפי ערכו, ומנות החג מביאים את האדם להתקשר עם ה' בדביקות נפלאה, ומשאיירים רושם על כל השנה כולה. דוגמת מה שאמרו (פסחים קיט:): אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, כדי שישר טעם פסח בפיו ע"ש. אך כדי שיוכלו ימי החג לפעול פעולתם, צריך האדם להתזוננות רב בחובתו בעולמו, איך יוכל לשפר עבודתו לקונו בתורה ובתפלה ובעבודה שבלב, באהבת ה' ויראתו, ולהלביב הניצוץ אש שחבויה בקרבו, להיות ללבת אש. וגם במצב אשר אני ישנה, ישנה מן המנות, שעבודתו הוא כמנות אנשים מלומדה,

יוכל האדם להאחו בו, ולדבק נפשו לקונו ביתר שאת ויתר עז.

ואם זה הוא בכל שבת קודש, מכל שכן בשבת הגדול קודם חג הפסח, וביתר שאת בחג הפסח עצמה שנקראת שבת, וכמו שנאמר ממחרת השבת (ויקרא כג-טו), בודאי שאז הזמן גרמא ששער החצר הפנימית שבלב יפתח, ויוכל להוציא מן הכח אל הפועל גדל האהבה לקונו הטמונה בתוך תוכו של לבו, שיתלהב ויצער הניצוץ של אש ההוא להיות שלהבת העולה מאליה, ללבת אש באהבת צורא.

*

בימי החג צריך להתבונן בחובתו בעולמו

ואמר הנביא שוב, וצבוא עם הארץ לפני ה' במועדים, הצא דרך שער צפון להשתחוות, יצא דרך שער נגב, והצא דרך שער נגב יצא דרך שער צפונה, לא ישוץ דרך השער אשר בא בו, כי נכחו יצא (יחזקאל מו-ט). ויש לומר כי הנה זיוס טוב יש חיוץ שביחה ממלאכה, ורק אשר יאכל לכל נפש הוא לצדו יעשה לכס (שמות יג-טו), שהותרה מלאכת אוכל נפש, לא כן בשבת אסרה תורה כל מלאכה. והטעם הוא, כי שביחת השבת

שנכנס בו, עד שהיה יוצא כאיש אחר. ולא יראה את פני ה' ריקם (דברים טו-טז), כי אין במציאות שיצא לראות פני ה' ולא יעשה עליו רושם, ולהשאר גם אחר כך ריקם, אלא קדושת המקדש היה עושה רושם על כל אחד, איש כמתנת ידו, כפי מה שנתן ידו לה', כפי מה שטרם לבוא לטהר, כן לעומת זה היה צרכת ה' עליו.

בוציבו ציעקב כשנכנס אל אצו לקבל הצרכות, וירח את ריח בגדיו ויצרכהו (צראשית כז-כח). ואיתא בצמדרש (צ"ר סה-כז) שהוא מלשון צוגדיו, כגון יוסף משיתא, בשעה שצקשו שונאים להכנס להר הצית אמרו, יכנס מהם ובהם תחלה, אמרו ליה עול ומה דאת מפיק דידך הוא. נכנס והוציא מנורה של זהב. אמרו לו אין דרכו של הדיוט להשתמש בו, אלא עול זמן תנינות, ומה דאת מפיק דידך הוא, ולא קיבל עליו. נתנו לו מכס ג' שנים ולא קיבל עליו. אמר, לא די שהכעסתי לאלקי פעם אחת, אכעסנו פעם שניה, מה עשו לו, נתנוהו בחמור של חרשים (מגדל שמנסרים עליו נסרים), והיו מנסרים בו. והיה לוות, ווי דהכעסתי לצריי ע"כ. וציארו המפרשים שמסיפור זה יכולים ללמוד עד כמה גדולה ההשפעה הצאה על

ואפילו כאשר נפשו משוקע בתאוות והבלי העולם, מאיר עליו קדושת החג, שבהתבוננות ותשומת לב יוכל להתעלות צרום המעלות.

ולכן אלמלי היה האדם טרוד ציוס טוב צמלכתו כמו כל ימי השבוע, מרוב טירדתו היו עוצרים עליו הימים הללו צלי התבוננות, ולא היו הימים הללו עושים עליו הרושם הראוי. על כן צוה ה' עלינו לשבות בו ממלכתה, כדי שלא יהא טרוד צענינו הגשמיים, וממילא יוכל להשים לבו להתעורר מננות החג ולקיימם כראוי, ויוכל להפיק אז תועלת רב מהארת קדושת המועד. ולכן מה שצריך למלכת אוכל נפש, שיהא נפשו מעודן ורגוע צאכילה ושתיה לא אסרה חורה, רק מלכת עצודה לא תעשו לכם.

בעצ"י צרגל ציתוסף עצ"י הארה מקדושת המסדרש **ובב"ל** שכן צימי קדם, כאשר השכינה היתה שורה צצית ה' צירושלים, היה חיוב על כל אחד מישראל לעלות ולראות ולהשתחוות לפני ה' בשלש פעמי רגלינו, והיה ניתוסף עליו אז הארה מקדושת המקום, על קדושת הזמן שהיה עומד צה, והיה האדם מתעלה ציתר שאת, ועשו המועדים רושם עז על כל מי

מוצת את הזהב דכתיב (איוב לו-כז) מפון זהב יאתה. רבי יהושע זן לוי אמר לעולם ידריס, שמתוך שמתחכם מתעשר, שנאמר (משלי ג-טו) ארך ימים צימינה בשמאלה עושר וכבוד ע"כ. ולכן אמר הכתוב, וצוא עם הארך לפני ה' צמועדים, הצא דרך שער לפון להשתחוות, גם אם בשעה שצא היה כוונתו וראשו על שער הצפון, להתצרך צעיני גשמיים, בכסף וזהב ועושר, להרבות הון ונחלה, קדושת המקום ישפיע עליו שיצא דרך שער הנגב, להיות שאיפתו מהיום ולהלכה לקנות דרכי החכמה, להיות דבוק בצורה ומנותיה, ולא יצא דרך השער אשר צא צו, להיות ביאתו ריקס, בגפו יצא ובגפו יצא, שיצא מגושם כמו כאשר נכנס, כי נכחו יצא, הוא יוצא כאיש חדש בהשגות חדשות, והוא לא מעוניין עוד בשער הצפון שצא צו, אלא רוצה להשיג מעתה דרך חדש בחייו. — וגם הצדיקים היראים את ה' כל ימי חייהם, ושאיפתם תמיד לחכמת התורה ומנותיה, ועל זה הם צאים לצית ה' להתעלות עוד יותר, והם צאים דרך שער הנגב, לא רק שיזכו שימלא ה' משאלותם לטובה, אלא יזכו גם לשפע עולם הזה, ויצא דרך שער צפונה, שמתוך שמתחכם מתעשר, כי בשמאלה יש עושר וכבוד.

האדם מעט המלאותו צית ה'. יוסף משיח המכונה צפי חז"ל 'צוגד', שנכנס לפני ולפנים כדי לצווא את צית ה', וכל זה סירב להכנס צפעם השניה ומסר נפשו על זה. פשר השינוי הקיוני בהתנהגותו, מלמד על כח ההשפעה הנפלאה של שהות ואפילו היא קצרה ביותר צצית ה'. לאחר שהיה צפנים וספג קדושה, שז לא היה יכול לחטוא.

וגם מי שנכנס להמועד מגושם, וצא לצית ה' לצקש רק על עיני הגשמיים שלו, הון ועושר נחלת שדה וכרם, היה קדושת המקום משפיע עליו להצין ולהשכיל כי לא זהו תכליתו בעולם, ולא עבור זה ירדה נשמתו למטה, להתעסק בצברים שאין בהם חפץ, עניינים שאין מלוין לו לאדם, ועוז הכל לאחרים, אלא השיג להתצונן בתכליתו האמיתית, להתרבות צלימוד התורה ושמירת מנותיה בכל פרטיה ודקדוקיה, ולהעמיד זרע ברך ה', צנים תלמידי חכמים חסידים ואנשי מעשה.

והנה אמרו חז"ל (צא צמרא כה): אמר רבי יצחק הרוצה שיחכים ידריס, ושיעשיר יצפין, וסימניך שלחן צצפון ומנורה צדרום, והיינו כי רוח דרומית מורה לחכמה, ורוח צפונית

*

גודל כח קדושת ה'ליה
משפיע גם על בן הרשע

ושאינו יודע לשאול את פתח לו, שנאמר והגדת לבנך זיוס ההוא לאמור, בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים (שמות יג-ה). המפרשים דקדקו על חיצת 'את' שמיותר לגמרי, ודי באומרו ושאינו יודע לשאול פתח לו. ועוד גם זאת, שאמר בלשון נקבה 'את' פתח לו.

הנה ידוע גודל קדושת ליל פסח, שיש בו הארה נפלאה היורדת מן השמים, באתערותא דלעילא שדיבורי הלילה ההוא יעשו רושם על הצנים וצני ציתו, ויהיו הדברים היוצאים מן הלצ נכנסים אל הלצ, באיזה מדריגה שהצן עומד. ולכן כנגד ארבעה צנים דברה תורה, חכם רשע חס ושאינו יודע לשאול, כי לכולם ימלא פתח שיכנסו הדברים בתוך לצם.

— והייטב לב בצפרו רצ טוב (פ' בא) כתב, ולמען תספר באזני צנך וצן צנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתי צם, וידעתם כי אני ה' (י-ב). כי הסיפור בנפלאותי להשריש האמונה בלב צניו וציתו אחריו, ודאי אני אשים דברי צפיק, בצחי' שכינה מדברת מתוך גרונו. וזהו

למען תספר באזני צנך וגו', ואת אותותי (לומר כדברים שאמר) אשר שמתי צם, וידעתם כי אני ה', היינו שמדעו כי אני ה' המספר, כי הדברים שמספר אני ה' צפיק עכליק. הרי לנו גודל כח הסיפור, שיש צפיו כח אלקי המדברת, ושכינה מדברת מתוך גרונו, ויש דיבורי פיו כח גדול להמשיך לב הצנים לעבודת ה'.

ובאמת כואב הלצ לראות ירידת הדורות, אנו שנתגדלנו פה

בויליאמסבורג צשנים קדמוניות, כמעט שלא היה בית שיטרכך האצ בליל פסח לדבר לבן רשע, לא היה מושג כזה בצני הנוער, וגם בצתים של אנשים פשוטים בחינוניות, מכל מקום פנימיותם היה קודש לה', הן אללם והן בצני ציתם. לא קן כהיום יש כבר קבוצה גדולה מהצנים שסרו מדרכי אצותם, יש ששינו לשונם ומלבושם לגמרי, ויש למחצה ולשליש ולרביעי, ויש שנשארם בלבוש החסידי, אבל נשמתם שרופה, ואש הקודש שבהם כצויה, והרבה אצות ישבו בליל פסח ויצטרכו לספר יציאת מצרים גם לבן השני מהארבעה צנים, או שיש לו נטייה לדרך ההוא. ומכל שכן שצריכין לדבר ולהכניס אמונה טהורה בלב הצנים, שלא יגיעו למדריגה של הצן השני, לפי גודל הנסיונות שאנו עוצרים כעת,

הגון, וזריזין להוכיחו, אין מן הזורך תמיד להודיע לו שידוע בקולקולו, שלא יהיה כמזולזל בעיני אציו, אלא להוכיחו בזכמה, ואז יבא לתכליתו.

בית רגוע ושלוה, כאשר אין סכסוכים נגד עיני הילדים גורמת קירבה ואהבה יתירה להאבות. לישיב עממה יחד ולדבר עממה בצדיחות הדעת, מקרבת לב הצנים. אנו חיים במדינה שמלאה טיירדות, ואין זמן להשתעשע עם בני ביתו, מכל מקום בשבתות וימים טובים וימי חול המועד, יש להקדיש זמן לשוחח עממה, ולבלות בדברי תורה וסיפורי מעשיות, ולהטות אזון לשיחת הילדים, אשר כל זה עושה רושם רב על הקירוב והאהבה של צנים לאבותיהם.

אבא מארי ז"ל היה מבנה זמן רב בשיחה עם הצנים, לא מצעיא בשבתות וימים טובים, שהסעודות ארכו שעות מרובות, בקיפורי מעשיות, ושיחת חולין של תלמידי חכמים שזריכה לימוד, וכמה פעמים כאשר היו הטיירדות בערב שבת מרובות ולא הרגיש בזמנוחת הדעת כליל שבת, הלך לנוח לשעה קודם קידוש, כדי שתהא דעתו כלולה בהסעודה. — וגם צימות החול היה מרצה לשוחח עמנו, וגם כאשר נכנס נכד זעיר להחדר, הראה

אשר גם בצחים של יראים ושלמים פשתה המספחת.

סוד החינוך, הוא גילוי אהבה רבה לבנים

הרבה סיבות יש להמנע שנתהוה צימיו, והסיסטעם של הישיבות כהיום יש להם גם כן חלק בהאשמה ההוא, ומנוה רבה על העיני העדה לטכס ענה בזה, ולא נאריך בזה כעת. אבל הנוגע לנו כאבות על צנים, יש לנו לידע כי סוד החינוך שילית, היא גילוי אהבה רבה להצנים, שמאל דומה וימין מקרבת פי כמה מהשמאל, וכפי ריבוי הרגשת האהבה של הצן מהאב, הוא מקבל יותר, ורואה בקירבת אבותיו, ולא ירצה להכאיבם, וידקדק שלא יקלקל האהבה ההוא, וישתדל ללכת בדרכיהם, שיחשיבו אותו עוד יותר. — וגם המוסר והתוכחה בעת הזורך יהיה בהרגשת אהבה, ולא בדרך זלזול, שלא יחשוב הצן הן כבר אצדתי החשיבות בעיני אבותי, ואלך בשרירות לבי. וכמו שפירש באלשיך, אל תוכח לך פן ישנאך, הוכח לחכם ויאהבך (משלי ט-ה), כאשר תוכיח אדם, לא תזלזל בו לקרותו לך וכו', כי זה יגרום שנאה ולא יתקבל התוכחה, הוכח לחכם, הלא אתה צן חצי חכם ומושלם, דרך כזה לא מתאים לחכם כמותך, אז ויאהבך. — וגם כאשר נכשל בנו בדבר שאינו

בהצניס, כאשר האצ עצמו הוא טופח על מנת להטפית, ורק הדצריס היוצאים מן הלצ יכולים ליכנס אל הלצ. וכמו שפירשו בצפה"ק, והיו הדצריס האלה אשר אנכי מנוך היום על לצבך (דצריס ו-ו), כאשר תהיה על לצבך מנות ה', אז ושננתם לצניך, תוכל לשנן זאת לצניך, שיעשו הדצריס עליהם רושם.

וְלִבְּךָ אמר, ושאינו יודע לשאול 'את' פתח לו, לא די צמה שתאמר לו מה לעשות, אלא הפתח הוא ממך, אתה בעצמך צריך להיות לו לדוגמא ולסמל, 'ואת' פתח לו. ורימו לנו עוד שהדרך לפתוח את לצ הצניס, הוא צדרך קירוב ואהבה, וכחמלת האס ליונקותיה, וכמבואר ברש"י (ויקרא יט-ג) איש אמו ואביו תיראו, כאן הקדים אס לאב, לפי שגלוי לפניו שהבן ירא את אביו יותר מאמו. וכיצוד הקדים אב לאס, לפי שגלוי לפניו שהבן מכבד את אמו יותר מאביו, מפני שמשלתו דצריס (קידושין לא.) ע"כ. הרי לנו כי האס יש לה שפה מיוחדת לצניה באהבה ורוך, וזה גורם אהבה טבעית חורה להאס, שמכבדה יותר מן האב. וזהו 'את' פתח לו, תדבר עמו צרוך של אהבה וחמלה של האס, ואז יעשו הדיצורים רושם לטובה.

קירצה יחירה ולפעמים צמילתא דצדיחותא, עד שכמה פעמים עלה דעמי צימים ההס אס אין צוה משום ציטול תורה. אצל צרצות הימים הצנתי וירדתי לסוף דעמו, שהיה צוה עצודה של קירוב לצבות להפליא, לקשר לצ הצניס והנכדים, וחמין ושמן שסכו צילדתי עומדים המה צוקנתי. ויש להאצות ליתן הרגשה נעימה צהצית להצניס, שכל אחד ימצא מקום שעשעו צהצית, ולא ירצה לעוזב זאת עבור כל הון.

וְשִׁמְעֵתִי מאחד שהיה מרצה לצבות זמן רב עם הצניס יחד צצצות וצמועדים. ושאל אותו חצירו, וכי אינך צריך לישון צצצת יוס מנוחה. והשיב לו, צאמת גם אני עיף צצצת, אצל אני צטוח שדבר זה ישפיע שאוכל אחר כך לישון הרצה לילות צמנוחה, ולא נדד שינה מצער הצניס.

האב צריך להיות דוגמא לבני ביתו

עוד גם זאת צריך האב להיות לדוגמא וסמל לצניו, ולהשתדל שמה שמבקש מצניו, יתנהג גם הוא כמותו, הן צלימוד התורה, והן צאיכות התפלה, והן צדקדוקי מנות צהידור, והן צהתנהגותו צמדות טובות, כי רק אז יוכלו הדצריס לעשות רושם גם

הקומפיוטער שצבית המנהל יש גם כן אינטערנעט. והרעה לו שכן הוא. ואמר לי המנהל שקיבל אז על עצמו תיקף, שלא יגע עוד בכלי הזה, אלא כאשר אשתו או אחריים עמו צבית, להיות לו לשומר. — וכל אחד שיש לו קומפיוטער יש להתקשר עם המומחים, לעשות עליו פראגראם שלא יוכל להשתמש בו לאינטערנעט.

ובבזו כן הצלעקצערי'ס יש לעשות עליה פילטער, שלא ינא ויכנס ציכסו עם כלי טמא, שמוזכר עוד עונו צעת צואו להתפלל. — וגם הטעקסט מעסעדזש יורדין מיוס ליוס צאיכותס, ומכשיליס את הרצים, ושומר נפשו ירחק מהם.

ובאשר הוא עובר צליל י"ד כל ציתו וממשמש בכל כליו אם יש צהס חמץ, כאשר יעבור דרך הקומפיוטער והסעלפאן והצלעקצערי וכו', יעזור מינוט אחד להתצונן אם יונא ידי חוצתו בכלי זה. ואם חז"ל החמירו צמשהו על חמץ מפני שהוא רומז על היצר הרע וכו', מכל שכן כאשר עומד לפניו כלי שיחכן להיות האצי אצות הטומאה צלי רמו, יתן לצ מה הוא יכול לתקן. — למחר יסב צהסצה, וישתדל להשתיל צלצ צניו אמונת אלקי עולם, וחסיצות העצודת

גודל החורבן של ברי המשחיתים למיניהם **ובאשר** אנו עוסקים צביעור חמץ, וכידוע מספה"ק שזה רומז על טומאת הסט"א שאור שצעיפה, יש לעורר עוד הפעם על הכלי האינטערנעט שאין היתר צעולם להשתמש בו צלי פילטער. וכמה צחורים וצחולות ינאו צבר על ידה לתצבות רעה. וכמה צמים צבר נהרסו צצביל זה. וגם אם היה לזה היתר גמור, היה לו לכל צר דעת להזהר ממנה. וצצצוע זו נהרסה משפחה, ומה שנגרס צזה נוק להילדים, יתומים צחיי אצותיהם, זועקת עד לצ השמים. וחמץ זה מתחיל צמשהו, צדצרים כשרים לצורך מסחר וכו', וסופו מחריצ את האדם לגמרי.

וגם עמס הקומפיוטער צבית נעשה למכשול, וצצצוע זו סיפר לי מנהל, שראה ילד צן י"ג שנה, שאין ראשו על מקומו, וסיפר לו שזה כשנתיים הוא משתמש צאינטערנעט צבית אציו, והדצר מעיק לו, ואין לו עם מי לדבר מוה, כי אם יספר לאצותיו יהיה מוולזל צעיניהם. ושאל ארתו, וכי יש צביתכס אינטערנעט, והשיצ לא, אלא מנא אופן שיוכל לקבל זאת על הקומפיוטער שצבית, מהשכנים שיש להם אינטערנעט. ואמר להמנהל, שירעה לו שגם על

המפרשים, וכי עתה הזמן להזמין האורחים הרעבים להסעודה, זה יש להודיע קודם צוא החג. ומה גם וכי הכין כל כך ליתן לכל דכפין, והלא אינו דובר אמת בלבצבו. וגם מהו ההקדמה לזה שמנה זו היא הלחמא עניא די אכלו אצהתנא.

וגראדה כי הנה המנה נקראת לחם עוני (דברים טז-ג), ודרשו חז"ל (פסחים לו.) כתיב עני וקרינן עוני, אמר שמואל לחם שעונין עליו דברים הרבה [שגומרים עליו ההלל ואומרים עליו הגדה] ע"כ. אך נרמז צוה עוד, כי בשיעבוד מלכים היו ישראל בשפלות גדול בצירא עמיקתא, ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויעקו, ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה (שמות ז-כב), ישראל שפכו בקשות ותפלות רבות לה' שיושיעם. ובלילה הזה נענו ישראל על דברים רבות, הוציאנו מעבדות לחירות, מעבדים בחומר ולבנים לבני חורין, מאכילת לחם עני לעושר רב ברכוש גדול, עד שכל אחד מישראל ילא בשעים חמורים טעונים (בכורות ה.), ממ"ט שערי טומאה עד קרוב למעלת הנצואה, זה א-לי ואנוהו, ראתה שפחה על היס מה שלא ראה יחזקאל, ומנה זו של חירות מזכיר לנו, אך שנענו ישראל אז ישראל מה' על דברים הרבה.

ה', וצביתו יש לו כלי של טומאה, שצופו יצא את צנו לשאל שאלת הרשע מה העבודה הזאת לכם רח"ל.

הרגיל בנר הויין ליה בנין תלמידי חכמים

איתא בגמרא (שבת כג:) אמר רב הונא הרגיל צנר הויין ליה בניס תלמידי חכמים, וצרש"י דכתיב (משלי ו-כג) כי נר מלואה ותורה אור, על ידי נר מלואה דשבת ותנוכה צא אור דתורה ע"כ. ויש לומר עוד, דצוה נכלל גם כן הנר מלואה של אור לארבעה עשר צודקין את החמץ לאור הנר (פסחים ג.), ויש שצודקין את החמץ שצביתם רק פעם אחת בשנה, אבל הרגיל צנר, שעובר את ציתו לא רק בערב פסח, אלא רגיל לצדוק ציתו צנר בחורין וסדקין גם צמשך ימי השנה, ומוציא מכותלי ציתו כל דבר שיש בו רק חשש סכנה לחינוך ציתו, ולא יראה צביתו שום ערות דבר, אצות כאלו זוכים לבנים תלמידי חכמים.

*

לחם שעונין עליו מלמעלה דברים הרבה

אצו מתחילים אמירת ההגדה, הא לחמא עניא די אכלו אצהתנא בארעא דמלכים, כל דכפין ייתי וייכול, כל דלריך ייתי ויפסח וכו'. ותמהו

תחלה למקראי קודש זכר ליציאת מצרים (בצרכת קידוש), כאשר ישראל רוצה לקרות קדושה, לשנות מעמדו ומצבו ולהתקדש בתורה ומצותיה, ואומר התחינה העצמות היבשות הללו, אז יזכור על יציאת מצרים, שמדיטוט התחמונה נתעלו להיות עם קדוש לה', עד שבזמן קצר אני אמרתי חלקים אתם ובני עליון כולכם ע"כ. וזה שאנו מקדימין, 'הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא', זהו הלחם שנענו אבותינו עליה, שנתקבל תפלתם ושועתם, ונתעלו לרום המעלות, ואיפה היתה זאת 'במצרים', בערות הארץ במקור עמקי הקליפות, עד שלא יכלו עוד להתממה שם, ואם שם נענו אבותינו זלילה הזה, אז כל דכפין ייתי וייכול, מי שהוא רעב לדבר ה' יבא לאכול עמנו הלילה הזו, ויזכה ללחם עוני, שעונין עליו דברים הרבה, להיות נענה בכל משאלות לבו.

ובה יתן ה' שנוכל לקיים מצות החג כראוי, ויושפע עלינו שפע רב להתצרך בכל מילי דמיטב, בצני חיי ומזוני רויחי, ולהתעורר גאולתינו ופדות נפשנו, אשר חציו השניה של הלילה הוא ליל שימורים לדורותם לגאולה העתידה בציאת צן דוד צב"א.

ודבר זה מתעורר מדי שנה שנה בצוא ליל חג הפסח, ואנו אוכלים מצה ומרור, כמו שאכלו ישראל אז זליל יציאתם, גם לנו עונין אז דברים הרבה, התפלות והבקשות שאנו נועקים ומבקשים בעת שמעיק לנו, הן דברים הגשמיים, שאנו נלקים בלחם עני, חוסר הפרנסה והצריאות והרחצת הדעת ושלות הנפש, הוציאה ממסגר נפשי. והן דברים הרוחניים בתורה ועבודה, איך הוא נכבש תחת יד יצרו צלי מנוס. ואנו אומרים בהתחלת הסדר, כל דכפין ייתי וייכול כל דכפין ייתי ויפסח, על דרך שאמר הנביא (עמוס ח-יא) הנה ימים באים נאום ה' אלקים, והשלחתי רעב בארץ, לא רעב ללחם ולא נמא למים, כי אם לשמוע את דברי ה'. וכל דכפין, הן מי שמחייסר בעוני, והן מי שהוא רעב לשמוע דבר ה', ייתי ויפסח, כי על הלחם של לילה זה עונין למעלה דברים הרבה, כמו שהיה אז זליל יציאתם.

ואם אז צהיתם משוקעים צמ"ט שערי טומאה, והללו והללו עובדי עבודה זרה, היו נענים אז דברים הרבה, מכל שכן אנו היום, בכל מצב שהאדם מצוי לא יתייאש, וכמו שפירש בספה"ק זרע קודש,

בסעודה שלישית פרישת צו (שבח"ג) תשי"ע לפ"ק

של הנפש הבהמית שלו. וזכל זוקר כאשר עומד להתפלל ולקרות קריאת שמע, ומקבל על עצמו עול שמים, הוא מוסיף צוה עמים להאש הזוער בלבו שלא יתקרר ויתכזה.

ובזה היה נראה לצאר מה שמנינו בפנחס, שהיה מופלג בקנאת ה' יותר מכל בני דורו, עד שהרג נשיא שבט מישראל בקנאו את קנאתי בתוכם (במדבר כה-יא). ואנו מזכירין זכותו בהושענות, הושענא למען קנא קנאה גדולה באש. ונראה על פי מה שכתב בתורת משה (פי' ויקרא ט). דזכל הפרשה נאמר בני אהרן הכהנים, חוץ בציעור עמים כתיב, ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח וערכו עמים על האש (א-י). דלולא מסתפינא הייתי אומר דבר חדש וה' יקלח אם הוא שלא כהוגן ח"ו, דרבותינו ז"ל פליגי (זבחים קא:). אי נתכהן פנחס עד שלא הרג לומרי או לא, וקשה צעיני שיהיה פנחס משמש כלוי כל ארבעים שנה. אבל יש לומר נהי כהן גמור לא היה לזרוק דם ולהקטיר, אבל הצמת האליתא ועריכת האש היה עושה ועוצד, (עיין תוס' ישנים יומא כד: ד"ה הצמת אליתא וכו'), דעל כל פנים אין זר חייב עליה. ואם כן אחי שפיר, זכל

והאש על המזבח תוקד צו לא תכזה, וזער עליה הכהן עמים צבקר צבקר וגו', אש תמיד תוקד על המזבח לא תכזה (ו-ה). ונראה כי ידוע שכל הכלים שזמשכן הם מכוונים נגד האדם ועבודתו לה', שכל דבר זמשכן השפיע שפע מיוחדת, ונותנת כח להאדם להתדבק במדה ההוא. ועל דרך משל, הארון עם הלוחות הצרית היתה ההשפעה לתורה, והשלחן השפעת הפרנסה בהלחם, וכן כל הכלים. ועל זה נאמר, ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו, וכן תעשו (שמות כה-ט), שיש לעשות לדורות כל מה שהתבנית ההוא רומז עליה.

והמוזבח זמשכן ה' מכוון נגד לב האדם, שזוער צו אש תמיד, רשפיה רשפי אש שלהבת י-ה, וגם כאשר נחלש האש ההוא, מכל מקום לא תכזה, לא יצא להתכזות לגמרי, כי מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה, ותמיד ישאר צו ניצוץ של אש. ומאות ה' שיוסיף לה תמיד עמים להצעירו, וזער עליה הכהן עמים צבקר צבקר (שם ו-ה), להלהיב את האש הקטן להיות לשהבת, ולהצעיר עליה חלקו

ישראל צמדצב, היה הוא הנותן את האש על המזבח, כיון שרק על עבודה זו נכלל פנחס בדיבור ה', ונתנו בני אהרן הכהן אש וגו', שלשון זה נאמרה רק עבור פנחס, שהוא בכלל עבודה זו, וכיון ששאר בני אהרן יכולים לעשות גם שאר העבודות, והוא לא הותר אלא עבודה זו, צודאי היה מדקדק לעשותה, לעבוד עבודת ה' צאהל מועד. וזהו דוגמת מה שכתב הרמב"ן (צמדצב ח-ג) ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה, לומר שהוא היה המדליק אותן כל ימיו, ואף על פי שהמנורה כשרה צבניו כמו שנאמר (שמות כז-כא) יערוך אותו אהרן וצניו, היה הוא מודרו צמנזה הגדולה הזאת ע"ש.

ובדירות שעבודת האש על המזבח, הוא מכון נגד האש שבלב האדם, על כן נתינת אש על המזבח היה מעורר להציער אש להצה צלצות בני ישראל, וציתר שאת להכהן המדליק, וכמו שפירשו, והאש על המזבח תוקד צו, היינו צהכהן המדליק, שיתלהב נפשו לה' צאש להצה. ולכן כיון שצמדצב הייתה עבודה זו על ידי פנחס, על כן היה צוער צלצו תמיד אש להצה לה' ולתורתו, והיה מקנא קנאת ה' צצא'ת. ועל זה אמרו, למען קנא

העבודות כתב בני אהרן שהם כהנים, לפוקי בני אהרן שאינם כהנים כגון פנחס וצניו שלא נתכהן עדיין, אבל צענים כתיב בני אהרן הכהן, דמוסב על אהרן שהוא כהן, צנים שלו אפילו פנחס יצער אש על המזבח ע"כ.

ולבאורה צריך ציאור מפרשתנו, שאמר הכתוב, וצער עליה הכהן ענים צצקר צצקר (ו-ה), ואם לא נתכהן פנחס הלא אינו כהן, ואיך יוכל להצית האליתא. ועוד דהא אמרו (יומא שס) דהצתת האליתא לא תהא אלא צכהן כשר וצכלי שרת, וצרש"י שיהא לצבש צגדי כהונה, ארצעה אס כהן הדיוט הוא, ואם כהן גדול הוא שמונה ע"ש. ואם לא נתכהן איך ילצש צגדי כהונה. — ומכל מקום על נתינת האש על המזבח, לא נאמרה כהונה, אלא ונתנו בני אהרן הכהן אש, אשר גם פנחס הוא צן אהרן, והותרה לו עבודה זו. וגם צגמרא שס חילקו צין הדלקה להצתת אליתא, דהדלקה קל יותר.

ובצרתה מכל העבודות צמשכן, לא נשאר לפנחס עבודה צצית ה' אלא נתינת האש על המזבח, וצודאי שהיה מדקדק לעשות צעצמו העבודה היחידית שהותרה לו, ומסתברא שכל הארצעים שנה שהיו

קנאה גדולה 'צאש', עבור שעצד במקדש ה' בעבודת האש, על כן עשה הדבר ההוא רועם עו עליו לקנא קנאת ה'.

ואיתא צירושלמי (יומא 7-1) אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה (1-1), אף במסעות, ומה היו עושין לה בשעת מסעות, היו כופין עליה פסכת ע"ש. וכתב בספר הדרש והעיון, דזמן שאדם שרוי בציתו וחיו מתנהלים כתיקונם בסביבת קרוביו ומכריו, הריהו יותר מחוסן נגד סטייה מדרך הישר. חיי הצית התקיינם מחד גיסא, והיותו נתון תדיר תחת ציקורת של אנשי הסביבה מאידך גיסא, מונעים צעדו מלהכשל במעשים שאינם הגונים. צרם, שונים הם פני הדברים בזמן שאדם יואל למסעיו והוא שרוי בדרכים, במקומות שאין איש מכיר אותו ואין לו מי שיחשוש מפניו, ונוסף על כך עוד באים עליו נסיונות שונים עקב טלטולי הדרך, אזי נקל מאד שיתעה האדם מדרך הישר וילכד ברשת החטא. לפיכך אומר הכתוב אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכיו (מהלים קנח-א), אשרי האיש שנשאר ירא שמים אפילו בזמן שהוא הולך בדרכיו ושרוי במקומות זרים, אם גם אז הריהו נשאר איתן ציהדותו הרי זה סימן של ירא שמים אמיתי. משום כך

מרמזת כאן התורה, כי אש תמיד תוקד על המזבח, על מזבח הלב האנושי זריכה ליקוד תמיד האש הלוהטת של אהבת ה' ויראתו, כך שלא תכבה אף במסעות, אפילו תוך טלטולי מסע בדרכים. מי שהוא יהודי חס ולוהט בציתו, אין הצינה שולטת בו צהיותו שרוי צנכר ע"כ.

ואצו עומדים כעת סמוך ונראה לחג הפסח, שמעם שואב האדם וצני ציתו שפע האמונה, אשר צראש כל מועדות נשאת פסח, ואז יש להוסיף ענים להרשפי אש שיש בלב האדם, עד שתהא השלהבת עולה מאליה, להצעיר עצמו, ולהדליק ממנה גם לב צני ציתו עמו.

איתא במשנה (פסחים קיד). הציאו לפניו מצה וחזרת ושני תצשלין וכו'. במקדש מציאים לפניו גופו של פסח וכו'. וכתב בצפה"ק תפארת שלמה (לשבת הגדול) דכל סדר המשניות האלו מדברים בלשון נסתר וכו'. ומי הם המציאים והמוזגין, ולמה נקטו בלשון הזה. אכן הנה יש לרמוז בדברים הללו, כי זהו מוסב על ענין הלילה הזה של פסח, אשר כל המצות והסדר וד' כוסות ואכילת פסח מצה ומרור, כולם עולים לגבוה, וכל עריכת השלחן ותכונותיו, כולו עולה בגופו

ית"ש צפועל גשמי, ולא כשאר מנות שעולה רק הריח ניחוח של המנחה לפניו, שאמר ונעשה רצונו, אלא גם גופו של פסח ממש מביאין לפניו.

ובהגדה חדש האביב (דף עו) כתב,
 בטעם שמתחילין סיפור יציאת מצרים, בלשון ארמי, הו' לחמא עניא וכו', ולמה נשתנה מכל נוסח ההגדה שהוא בלשון הקודש. ולא עוד שאמרו חז"ל (שבת יב:) אל ישאל אדם נרכיו בלשון ארמי, שאין מלאכי השרת נזקקין לו, שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי ע"ש. אמנם להיות שבליה זו אנו זוכים לקדושת ה' כביכול בעצמו, דוגמת ליל יציאת מצרים שנאמר זה (דברים כו-ח) ובמורא גדול זו גילוי שכינה, והרי אמרו חז"ל (שם) דחולה מותר להתפלל בלשון ארמי, דשאני חולה דשכינה עמו שנאמר (תהלים מא-ד) ה' יסעדנו על ערש דוי, [ואין המתפלל צריך שיזדקקו לו מלאכי השרת להכניס תפלתו לפניו מן הפרגוד], לכן בליה זו יכולין לספר גם בלשון ארמי. וכדי לעורר לב האדם שיבין קדושת הלילה הזה שהשי"ת בעצמו סועד עמנו ושומע לקולינו, מתחילין הסיפור בלשון ארמי, להראות כי כעת אין אנו נרכיבים לשום מלאך, ואנו משתעשעים כביכול עם הקב"ה בעצמו בקדושתו עכ"ד.

לגבוה, וזה השלחן אשר לפני ה'. וזהו לשון המשנה, הביאו לפניו, מוזגין לו וכדומה, לפניו, הוא לפני ה', שבני ישראל מביאים לפניו סדר מנות הלילה בשעה הזאת, וישראל הם המביאין והמוזגין לפני המלך הקב"ה, וזהו לפניו, כמו שאומרים (בהגדה של פסח), ונאמר לפניו שירה חדשה. וזהו לשון המשנה, ובמקדש היו מביאין לפניו גופו של פסח, מהו לשון גופו של פסח. אך הנה שאר המנות ומעשים טובים של בני ישראל, הנה אך הרוחניות שלהם וכוונתם עולה למעלה לפני השי"ת. אבל כאן היו מביאים לפניו גופו של פסח כולו למעלה, כי פסח הוא לה' (שמות יב-יא), וכן כל סדר השלחן ואכילת מנה, הנה המנה הקדושה כולה לפני ה' וכנ"ל עכ"ל.

ובאמת מרומז דבר זה בלשון הפוסקים, וכמבואר בשלחן ערוך (א"ח סימן תעו-ג) דאם שכת ולא אכל אפיקומן ולא נוכר עד שנטל ידיו, או שאמר הב לן ונצרך, אוכל אפיקומן בלא ברכת המוציא, דאחכא דרחמנא סמכינן ע"ש. וכן כתבו התוס' (ברכות מב. ד"ה אחכא). ונרמז בזה כי בליל פסח הקב"ה כביכול באה למטה ליסב עמנו יחד, ואנו מסובין אחכא דרחמנא, וממילא כל מה שמביאין אל השלחן, מביאין לפניו

וגראה דזהו הענין שאמר, וכל המרצה לספר ציציאת מצרים הרי זה משובח, כי כל המוסיף לדבר, נמשך בו עוד הארה יתירה מהשכינה ששוכן בתוך דבריו, והמוסיף עוד שעה בסיפור יציאת מצרים, יש אללו בחי' שכינה מדברת מתוך גרונו שעה יתירה, והרי זה ממשיך הארה קדושה על האדם יתר מהשגתינו, ואם כן נעשה האדם בזה מנוכך ומשובח יותר ממה שהיה מלפנים, וכל המרצה לספר יותר, הרי הוא עצמו נעשה משובח יותר. — ולכן קורין את החג בשם פסח, פ"ה ס"ח, כי לא האדם הוא המדבר אז, אלא הפה קח מהשכינה המדברת מתוך גרונו.

והוא על דוגמת מה שמספרים, שקרובת משפחה של הגאון רבי עקיבא איגר ז"ל הזמינה אותו לשמחת נישואיה, שהתקיימה בצראד הרחק מציתו. אמנם למרות היותה יתומה, והגרעק"א רצה מאד לשמחה, נצטר ממנו להשתתף בחתונה אישית, ולכן ביקש מרצה של צראדי, הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות ז"ל שישתתף בחתונה במקומו. רבי אפרים זלמן נעתר לבקשה, הוא הגיע לחתונה בדיוק בזמן, וישב בחתונה עד סופה. בני לווייתו שידעו עד כמה דקותיו מדודות, שהיה ידוע בשקידתו העצומה

וגראה דזהו גם כן הענין שלושין בגד הקיטל צליל פסח, כי הנה המלאכים המשרתים את ה' לפניו, המה מלוששים בצגדים לבנים, וכמו שנאמר (יחזקאל ט-ג) והאיש לבוש הצדים. ואיתא בגמרא (קידושין עג). תלמידי חכמים שבצבל דומים למלאכי השרת, וברש"י לבושים לבנים ועטופים כמלאכי השרת. והכי נמי אמרינן (שבת כה:): על רבי יהודה שהיה מתעטף ויושב בסדינין המצויינין ודומה למלאך וכו' ע"ש. ואם כן צלילה הזה שאנו סועדין אחתא דרחמנא, ומשרתי המלך לבושים לבנים, גם אנו לבושים בגד לבן, ולזכור על גודל מעלת חשיבות לילה זו.

וכבר הזכרנו היום (בדרשת שבת הגדול) דברי הרב טוב (פ' בא) כי הסיפור של יציאת מצרים הוא שכינה מדברת מתוך גרונו של אדם, ועל זה נאמר, ולמען תספר באזני צנך וצן צנך את אשר התעללתי במצרים, וידעתם כי אני ה' (שמות י-ג), שחדעו כי אני ה' המספר, שאני ה' בפיו הצדצרים שאתה מספר ע"ש. ואם כן צודאי שהשלחן הזה לפני ה', ולא רק שה' מסיב עמנו, אלא מסיב בתוכינו ממש, והדיבורים של יציאת מצרים, המה כביכול דיבורי ה'.

זו לטובה (מעניית כ.), בעצם הרעה הוא יודע שזה טובה, כי מאתו לא תלא הרעות, אלא בקוצר דעתו אין לנו משיגים הטובה הטמונה בזה.

וְלִבָּן אחר שאכלנו את המנה, מיכלא דמהימנותא, ומתעטם בקדושת המנה, להיות זאת חלק מדמו ובשרו, כי אין עוד מלבדו, אז הוא נוטל גם את המרור, ואוכלו בשמחה כמו שאוכל המנה. ובלע מרור לא ילא (פסחים קטו:), אלא לועס אותה הדק היטב, להרגיש המרירות שבו עד סופו, כי אחר אכילת המיכלא דמהימנותא יודע וצא להכרה שהוא כולו מתוק.

וְעַל מרור זו אמרו חז"ל (פסחים לע.) שמנה בחזרת, היינו לחזור על זה תמיד, לשנן לעצמו אמונה זו בכל עת ובכל שעה, כי המסיח דעת ממנו מתקרר אצלו תוקף השגה זו, וכמו שפירשו אצדה האמונה ונכרתה מפיהם (ירמיה ז-כח), כי הסיבה שאצדה האמונה בשביל שלא חוזר עליה תמיד בפיו לשנן אותה, ולכן מנזת מרור הוא בחזרת דיקא, לחזור ולשנן זאת כי גם כי אלך בגיא נלמות לא אירא רע כי אתה עמדי.

וְעַד כמה חשוב למעלה בשמים הטירחות שבני ישראל מטרחיין עצמם לכבודה של חג, נוכל לראות

וינול הזמן, שאלוהו מדוע הוא יושב זמן רב כל כך בחתונה, והשיב, הלא שלחו של אדם כמותו, היינו, שכל דקה שאני פה אני רצי עקיבא אייגרא, האם אוותר על רגע אחד כזה (ספר שר המורה דף תרלו).

וְהַגִּיד לנו אוכלים מנה ומרור, ומנה זו שאנו אוכלים על שום מה, שלא הספיק צקס של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקצ"ה וגאלס וכו'. ומרור זו שאנו אוכלים על שום מה, על שום שמררו המנרים את חיי אבותינו במנרים וכו' (פסחים קטו:). ואם כן הוא שלא על הסדר, כי מתחלה מררו חיי אבותינו, ואחר כך נגלה עליהם הקצ"ה וגאלס, ולמה מקדימים אכילת המנה לפני המרור.

אֲמוּנָה הכוונה הוא, כי באמת מה לנו להעלות על השלחן המרור בעידן שמחה, לזכור המרירות שמררו אותנו בעבודה קשה בחומר ובלבנים, הלא זה יבטל במקצת עונג יום טוב. אבל באמת חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, ולקבלינהו בשמחה (ברכות ס:), וכל מה דעביד רחמנא לטב עביד, ובסופו יתגלה לפניו שנצמח מזה טובה. והמאמין האמיתי יאמר עוד יותר, גם

כסא שלם, ואף על פי כן עדיפא ליה לקוב"ה התענוג של ההכנה מהערבי שבתות וימים טובים. ומכל שכן הטירחות של ימי חג הפסח, שעושה רושם רב למעלה, שגורמת תענוג גדול יותר מתענוג הגאולה, שמוותר כביכול ה' על ציאת אליהו, כדי שלא יתבטל ההכנה של מצוה.

ממאמרס (פסחים יג.) שמוצטט להן לישראל, שאין אליהו צא לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים מפני הטורח ע"כ. וברש"י שיש להן לעסוק בסעודת שבת ויטרדו זו ע"כ. והוא מוסר השכל הלא אין תענוג גדול להכלל ישראל מהגאולה העתידה, ושכינתא בגלותא, ואין שמו שלם ואין



בליל הסדר תשי"ע לפ"ק

מזכרים, והציא סמוכין לזה מזוה"ק (פ' בא מ:), ומפ' בהעלותך קמט.) ע"ש.

הרי לנו מזה עד כמה חשוב למעלה שירותיהן של ישראל, שמשתיק אז המלאכים מלומר שירה, כדי שישמע שירותיהם של ישראל. ומכל שכן לעתיד, שעל זמן הזה נאמר, כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל א-ל (במדבר כג-כג), וברש"י שמחילתן של ישראל יהיה לפנים ממלאכי השרת, והם ישאלו להם מה פעל א-ל ע"ש. ובדאי שאז יתעלה ויתרומם יותר השירה שלנו יותר משירת המלאכים. ועל זה אנו אומרים (בסיום הסדר), זך שוכן מעונה קומם קהל עדת מי מנה, שהקב"ה שוכן ברקיע שבו מעון, כי שם מתענג ומשתעשע בשירות של

במעם לבישת בגד הקיפא בליף
פסח. כבר דברנו מזה

(בסעודה שלישית בשבת הגדול העל"ט), כי זהו לבוש שמלאכי השרת מלובשים בו, וכמו שנאמר (יחזקאל ט-ג) והאיש לבוש הצדים. ויש לומר עוד, דאיתא בגמרא (חגיגה יב.) שבעה רקיעין הן, מעון, שבו כיתות של מלאכי השרת שאומרות שירה זלילה, וחשות ציוס מפני כבודן של ישראל [שמקלסין ציוס], שנאמר (תהלים מז-ט) יומם יצוה ה' חסדו [יצוה למלאכים לשחוק כדי לעשות חסד לצריכים חסד והם התחתונים], וזלילה שירה עמי ע"כ. וכ"ק אצא מארי זל"ל (בהגדה חדש האביב גד"ה להציא לימות המשיח) כתב, דאולי זליל פסח חשות גם זלילה, שכל ישראל מקלסין אז להקב"ה בסיפור יציאת

ואני אומר שירה צעזורה, שנאמר (שם) אז ידבר יהושע, ואין אז אלא שירה שנאמר (שמות טו-ה) אז ישיר ע"כ. הרי לנו מזה, כי בני ישראל יש להם להשלים השירה שנדמם על ידם. ולכן צליל פסח שהמלאכים אחיין ומתחצרין צהדייהו ד' ישראל, והם חסות גם צלילה, אנו נריכין להשלים שירתם שדמם צלילה זו.

ג יש לנו ללמוד גודל חשיבות ההכנה לאמירת השירה מעבודת המלאכים, דאיתא בגמרא (חולין נא): חציבין ישראל לפני הקב"ה יותר ממלאכי השרת, שישראל אומרים שירה בכל שעה, ומלאכי השרת אין אומרים שירה אלא פעם אחת ביום, ואמרי לה פעם אחת בשבת, ואמרי לה פעם אחת בחודש, ואמרי לה פעם אחת בשבוע, ואמרי לה פעם אחת ביובל, ואמרי לה פעם אחת בעולם וכו' ע"ש. ואמר הרה"ק רבי יעקב אריה מראדזימין ז"ל, דלכאורה כיון דלא נצראו אלא לומר שירה, מדוע נצראו שבע שנים או יובל שנים מראש, היה להם להצטרות ביום השירה ולהתבטל. ועל כרחק שההכנה לאמירת השירה, גם היא בכלל עבודתם (עיין ביכורי אביב פ' נח). — ולכן אנו לובשים את הקיטל בהתחלת הסדר, כדי לשום על הלצ

המלאכים, קומם קהל עדת מי מנה, היינו כנסת ישראל, ואז תוכל להשתמש בשירות ותשבחות החשובים יותר ממה שאתה שומע כעת צמעון.

ד כל פנים צליל פסח, אנו עוזדים את ה' צעבודת המלאכים, לעלה ולקלס ולומר שירות ותשבחות, ולא עוד אלא שהמלאכים חסות, ואנו אומרים שירה למלאות מה שנחסר מהשירה שלהם, ובהיות שעבודת השירה של המלאכים הם בצגדי לבן, על כן אנו לובשים גם כן בגד לבן, כדי שנגיש אל לבנו, לומר כעת שירות ותשבחות באופן כזה שיוכל להשלים עבודת המלאכים לבושי הדדים.

ו **בצינו** כיוצא בו ציהושע שאמר שמש בגבעון דום (יהושע י-יב), ואיתא במדרש (תנחומא אחרי ט, וילקוט ח"ב רמז) כי משעה שהשמש זורח עד שעה שהוא שוקע, אין קלוסו של הקב"ה פוסק מפיו, שנאמר (מלאכי א-ה) כי ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי צגויס. ובשעה שציקש יהושע לשתק את החמה, אמר לו שמש בגבעון דום, לא אמר עמוד אלא דום, שכל זמן שהוא מקלס יש בו כח להלך, דמס מלקלס עמד. אמר לו השמש וכיון שאני שותק מי יאמר קלוסו של הקב"ה, אמר ליה דום אתה

גודל מעלתנו בצמירת שירות ותשבחות, שהוא עולה צמעלה יתירה על עבודת המלאכים לבושי הזדים. ויש לנו ללמוד מהם כמה הכנה צריכה כדי לומר שירה ראויה לפני ה'.

והנה עבודת המלאכים היא בצמירת שירה, וכאשר בני ישראל אומרים שירה בכל יום, אנו מקדימים (בצרכת יורה) להזכיר באיזה אופן המלאכים מקדישים את ה' באימה וציראה, כדי להעלות על זכרונינו איך יש לומר שירה לפני ה'. ואיתא בתוס' (סנהדרין לו: ד"ה מכנף) דכתיב גבי החיות שש כנפים לאחד (ישעיה ו-ו), וכל כנף אומר שירה אחת ציוס צששת ימי החול, וכשמגיע שבת אומרים החיות לפני המקום, רבש"ע אין לנו עוד כנף, והקצ"ה משיב להם, יש לי עוד כנף אחת שאומר לפני שירה, שנאמר (ישעיה כד-טו) מכנף הארץ ומירות שמענו ע"כ. אם כן צשבת אומרים ישראל שירה תחת המלאכים. וכמו כן בחג הפסח הוא זמן שישראל אומרים שירות ותשבחות, ומה גם דפסח אקרי שבת כדכתיב (ויקרא כג-טו) ממחרת השבת, ולכן אנו לבושים בגדי המלאכים, להעלות על דעתנו איך שהמלאכים מקדישין ומעריצין באימה וציראה.

*

אפילו עני שבישראל לא יפחתו ל"ו מארבע כוסות של יין (פסחים ט:). וברש"ם ואם לא נתנו לו גבאי נדקה, ימכור את מלבושו או ילוה או ישכיר את עצמו צשציל יין לארבע כוסות ע"כ. וכן אפסקא צשלחן ערוך (או"ח סימן טעג-ג). וזה חיובא מיוחדת שלא מצינו אפילו צמנזה דאורייתא, שאינו צריך לבצו רק חומש מנכסיו עבור מצות עשה (ש"ע או"ח תרטו-א), וכאן חייבוהו חז"ל ליתן את כל אשר לו, אפילו למכור צגדו. ויש לומר צטעמו, כי כל מצוה מוריד השפעות טובות מלמעלה, אמנם מיוחדת היא מצוה שנתקנה לפרסומי ניסא של חוץ לדרך הטבע, שכה השפעתה למטה היא גדולה עד כדי לשנות סדרי צראשית בחוץ לדרך הטבע. ולכן על שאר מצות אינו מחוייב ליתן יותר מחומש מנכסיו, כדי שלא יצא לידי עניות. אבל צקיום מצוה זו יוריד השפעה להוושע בחוץ לדרך הטבע, ולחלץ אציון מעניו, ואם כן מה שמוציא הוצאות על מצוה זו לא יציאנו לידי עניות, אדרבה זהו השקעה שיתרומם קרן מזלו חוץ לדרך הטבע, ולכן חייבוהו גם למכור מלבושו עבור מצוה זו.

*

*

יחזיק. הענין ששוצרין המנה, ואוכלין חלק ממנה צהתחלת הסעודה, וחלק היותר גדולה מצפינין עד לאחר הסעודה. כי גלות מצרים היתה גלות צכפליים, הן צשיעבוד הגוף צחומר ובלצנים, ועוד יותר שיעבוד הנפש, וירעו 'אותנו' המצרים (דברים כו-ו), ופירשו שהמצרים השפיעו עלינו צמעשיהם הרעים כל כך, עד שאנחנו עצמינו הפכנו להיות רעים. ונשקעו צטומאה עד שהגיעו קרוב לשער הנו"ן, ולא יכלו להתממה עוד. והנה מנה רומז על הגאולה, ומנה זו שאנו אוכלים על שום מה, על שום שלא הספיק וגו', ונגלה עליהם הקצ"ה וגאלם. וכיון שהגאולה היתה צכפליים, הן מגלות הגוף והן מגלות הנפש, על כן אנו שוצרים גם את המנה לשני חלקים, להורות על שני הגאולות. והנה מעלת גאולת הגוף מכיר ומרגיש כל אחד, אבל גאולת הנפש לא כל אחד מצין מעלתה, ולכן מסחירין אותה, רק אחר גמר סיפור יציאת מצרים, ומנות היום צהסעודה צאכילת מנה ומרוך, אז כל אחד זוכה להשיג גדול המעלה של גאולת הנפש, ולכן מצפינין המנה הזו עד אחר סיום הסעודה.

*

קדש ורחין וכו'. יש צזה ט"ו סימנים, ואולי זה מכון נגד הט"ו מעלות למקום עלינו, שעה עמו צהוציאנו ממצרים, כמצואר להלן צהגדה, על אחת כמה וכמה טובה כפולה ומכופלת למקום עלינו, שנמנו שס ט"ו מעלות טובות.

*

מועדים לשמחה חגים וזמנים
לשישון וגו', ומועדי
קדשך בשמחה ובישישון הנחלתנו.
יש לומר כי שמחה ציאורו, צעת שנחדש לו דבר המשמח, שהוא נעה אז שמח, ועל דרך שאומרים הוציאנו מעבדות לחרות ומיגון לשמחה, אבל ההמשך של שמחה ההוא שנמשך לימים שלאחריה, זה קרוי צסם ששון, שהיא המשכת זמן השמחה על הימים שלאחריה. וכמו כן הימים טובים הם זמנים של התעוררות שמחה, אבל כאשר זוכין יכולים להמשך השמחה ההוא על הימי חול, וכמו שפירשו 'זמן' שמחתנו, היינו שמזמין צהם שמחה על כל השנה. וזה מועדים לשמחה, ומנה נמשך גם לאחר כך חגים וזמנים לששון, ומועדי קדש הם לא רק ימי שמחה גרידא לזמנם, אלא צשמחה וצששון הנחלתנו, שיש להם המשכה של שמחה גם לאחריה.

וכל פמליא דלעילא מתכנשין וחמאן
 לון ואודאן כולהו לקודשא צריך הוא,
 ואסתלק יקריה עילא ותמא, אם כן
 ניתוסף צוה קידוש שמו ית', ולא
 הפסיד מזכותו, על כן יש להרצות
 צהודאה שיתקדש שמו ית' עוד יותר
 ויותר מהנס שנעשה לו.

*

מה נשתנה הלילה הזה מכל
 הלילות. ידועים דברי הגר"א
 כמה שנאמר במזמרים, ועברתי בצרך
 מזמרים כלילה הזה (שמות יב-יג),
 דלכאורה שורש 'לילה' הוא לשון
 נקבה, ויותר יוצדק לומר לילה 'הזאת'.
 אך מצוה צוה"ק (פ' צא לת.) דהוה
 נהיר האי לילא כיומא דתקופת תמוז,
 הדא הוא דכתיב (תהלים קלט-יב) ולילה
 כיום יאיר כחשיכה כאורה, ויום הוא
 לשון זכר, לכן נאמר כלילה הזה. וזהו
 מה נשתנה הלילה 'הזה' מכל הלילות
 עכ"ד.

ויש להוסיף צוה עוד, כי הצדיקים
 הזוכים כאשר מספרים ציניאח
 מזמרים הם ממשיכים על עצמם האור
 הגדול שהיה אז במזמרים, וכמו שכתב
 בשל"ה (מסכת פסחים מנה שמורה אות ד'
 בהג"ה) על מעשה דרבי אליעזר, שהיו
 מספרין ציניאח מזמרים כל 'אותו'

בזוהר הקי' (פ' צא מ:) חובא איהו
 על בר נש וכו', לפרסומי
 ניסא בכל אינון ניסין דעבד. ואי
 תימא אמאי איהו חובא וכו', בגין
 דאינון מלין סלקין, וכל פמליא
 דלעילא מתכנשין וחמאן לון,
 ואודאן כולהו לקודשא בריך הוא,
 ואסתלק יקריה עליה עילא ותמא.
 יש לומר על פי דברי הישועות יעקב
 (או"ח סימן תרפז-ה) דהגם שאמרו חז"ל
 (שבת לב.) דהעושין לו נס מנכין לו
 מזכותיו שנאמר (בראשית לב-יא) קטנתי
 מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית
 את עבדך וגו' ע"ש. אמנם כשהנס
 מפורסם ועל ידי זה נתקדש שם
 שמים, הנה ניתוסף לו זכות חדש
 בשביל קידוש השם. ולכן אמר ה'
 לאברהם, אל תירא אברהם אנכי מגן
 לך שכרך הרבה מאד (שם טו-טז),
 ובמדרש הכל יודעין שאנכי מגן לך
 ע"כ. והיינו אל תירא אברהם מכח
 נכיון הזכות, כי הכל יודעין שאנכי
 מגן לך, ועל כן שכרך הרבה מאד
 ע"כ.

ולכן חובא איהו על בר נש לפרסומי
 כל ניסין דעבד. ואי תימא
 אמאי איהו חובא וכו', אדרבה
 לגריעותא הוא שנשתנו לו סדרי
 בראשית (שבת ג.), ומנכין לו מזכותיו.
 אך צהיות בגין דאינון מלין סלקין,

הללו צעת סיפורם יציאת מצרים
האירו את האמונה בלב תלמידיהם
באור נפלא לבוא לידי הכרה זו. ועל
כן אמרו על עצמם, שהגיעו כבר
למדריגה זו שקורין בקריאת שמע,
הו"ה אלקינו הו"ה אחד.

*

ימי חייד העולם הזה, בל ימי חייד
להביא לימות המשיח (צרכות
י.צ.). בגמרא שם אמרו, דבן זומא
השיב לחכמים, וכי מזכירין יציאת
מצרים לימות המשיח, והלא כבר נאמר
(ירמיה כג-ו) הנה ימים באים נאום ה',
ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה
את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם
חי ה' אשר העלה ואשר הביא את
זרע בית ישראל מארץ מצרים ומכל
הארצות אשר הדחתים שם. אמרו לו,
לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה,
אלא שתהא שיעבוד מלכיות עיקר
ויציאת מצרים טפל לו ע"כ. וידועים
דרשת חז"ל (יומא ע"ד) ד'כלי חלב
מרבצה חצי שיעור ע"ש. ולכן נאמר
'כלי ימי חייד להביא לימות המשיח,
כי אז תהיה סיפור יציאת מצרים
טפל, ותהיה הסיפור רק כל שהוא
נגד סיפור שיעבוד מלכיות.

*

הלילה, בלשון זכר, משום שהוא מאיר
כיום ע"ש. ובהגדה הלל נרצה הוסיף,
שהיו 'מספרים' כלומר מאירים (מלשון
(איכה ד-ז) ספיר גורחם), ביציאת
מצרים כל אותו הלילה, שהלילה נעשה
להם בצחינת יום, כי הוה נהיר להם
האי לילה, גלל כן לא הצחינו כי הגיע
זמן קריאת שמע, כי גם קודם לכן
היה אור במושבותם, ורק התלמידים
שעדיין לא היו במדריגה הנ"ל, ולא
הרגישו בהאור אשר רבותיהם
הקדושים היו ממשיכים על עצמם אז,
על כן הצחינו שהגיע זמן קריאת
שמע של שחרית ובאו ואמרו להם
ע"ש. ואם כן ספיר שאל שאלה
לכשעצמה, מה נשתנה הלילה הזה
מכל הלילות, שמכיר אור מופלא זהאי
לילאי שמאיר כיומא דתקופת תמוז
כמו שהיה אז ביציאתם.

*

רבותינו הגיע זמן קריאת שמע
של שחרית. כי קריאת
שמע הוא קבלת עול מלכות שמים,
הו"ה אלקינו הו"ה אחד, שבין
כאשר ה' מתנהג במדת החסד בחי'
הו"ה, ובין שמתנהג במדת הדין
בבחי' אלקים, הו"ה אחד, הכל הוא
חסד, כי מאתו לא תלא הרעות, והוא
הבורא ומנהיג לכל הצרואים. והתנאים

זהקרא דמשמע דאי לאו דגורשו היו עושין חמץ, והרי היה יום ראשון של פסח. ומירץ שהיו אופין לזרוך מחר, דפסח מצרים אין חימוצו נוהג אלא יום אחד (פסחים כח:), ועל כל יראה לא הוזהרו ע"כ. ובצל"ח (שם קטז:). כתב לפרש, דהא דאמר רבי יוסי הגלילי פסח מצרים אין חימוצו נוהג אלא יום אחד, אין הכוונה על יום ראשון של פסח, אלא על ערב פסח משעת זביחה, והלילה שלאחריו זה קורא היום, דבקרצן פסח הלילה שייך ליום שלפניו, דבקדשים הולך הלילה אחר היום (חולין פג.) ע"ש.

ויש להוסיף, לפי מה שכתב ההפלא"ה (במקנה קידושין לו.) דצבני נח הלילה הולך תמיד אחר היום, דרק לבני ישראל נתחדשה ההלכה שהיום הולך אחר הלילה ע"כ. ואם כן קודם מתן תורה הלילה הולך אחר היום שלפניו, ושפיר אמרו דאין חימוצו נוהג אלא יום אחד, היינו יום ערב פסח, משעת זביחת הפסח עד סוף הלילה, ושפיר היו רשאים לאפות עוגות חמץ ציום יציאתם, אלא שגורשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה. (ועיין בדרשות חתם סופר לפסח רס"ט:).

ואם כן צמצרים היתה מצות פסח מצה ומרור ציום י"ד, וגם איסור חימוץ לא היה אלא ציום י"ד,

חכם מה הוא אומר, מה העדות והחוקים והמשפטים וגוי, רשע מה הוא אומר, מה העבודה הזאת לכם וגוי. כי אצל הרשע העדות והחוקים הם אצלו לעול ולמשא, וכעבודה יחשב לו, שנותנין ריחיים על זארו. ועל כן הוא שואל מה 'העבודה' הזאת לכם. וזוה הוציא עצמו מן הכלל, כי אצל המאמין האמיתי אין התורה ומצותיה לעול ולעבודה, אלא לתענוג ולשעשוע.

*

יבול מראש חדש, תלמוד לומר (שמות יג-ח) והגדת לבנך ביום ההוא. אי ביום ההוא יבול מבעוד יום, תלמוד לומר בעבור זה, לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך. ויש להבין ההוא אמיינא יכול מבעוד יום, הלא מבעוד יום אינו חג הפסח אלא יום י"ד, וחיוז סיפור יציאת מצרים הוא ציום ט"ו. ונראה דהנה אנו אומרים, מצה זו שאנו אוכלים על שום מה, על שום שלא הספיק צנקס של אבותינו להחמיץ וגו' שנאמר (שמות יב-לט) ויאפו את הצנץ אשר הוציאו ממצרים עוגות מצות כי לא חמץ, כי גורשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגו'. וזר"ן (סוף מסכת פסחים) נתקשה

ויגר שם (דברים כו-ה), שלא ירד
 יעקב אבינו להשתקע
 במצרים אלא לגור שם וכו'. ידוע
 מפי ספרים וסופרים, דעיקר האדם
 הוא במקום מחשבתו, כי הנשמה
 שבתוכו הוא עיקר האדם, וגופו הוא
 רק הגרתיק של האדם. ונקרא
 בכתובים (שמות ל-ג) על 'בשר' אדם
 לא ייסק. ומי שהוא גר בארץ נכריה,
 דעתו ומחשבתו על צימו, והוא רק
 כאורח נטה ללון, וגופו הוא כאן אבל
 מחשבתו הוא במקום שהוא תושב.
 וכמו כן יעקב כשירד למצרים לא
 הסיח דעתו מארץ ישראל, וכל
 תשוקתו היתה רק לחזור לארץ
 הקדושה, ורק מחמת סיבה הוא נמצא
 במצרים. ומי שעוזב מקומו לדור
 במקום אחר, אז גם מחשבתו נעקר
 ממקומו הראשון, והוא תושב, לא כן
 אם מחשבתו נשאר בארץ ישראל, הרי
 הוא באמת דר שם, ורק גופו נמצא
 בגר בארץ נכריה.

*

ועברתי בארץ מצרים אני ולא
 בלאך וכו'. ויש לדקדק
 דבשלמא מסיום הכתוב אני ה', שפיר
 ממעט אני ה' ולא אחר, אבל
 מהרישא דקרא, איך יש לדייק ולא
 מלאך, הלא שלוחו של אדם כמותו,

לאו היתה הלילה הולכת אחר היום.
 ואם כן שפיר יש מקום לומר דגם
 מנזות סיפור יציאת מצרים יהיה
 מבעוד יום, דוגמא לחיוב מנזות היום
 אז שהיתה ציוס י"ד, ולכן זה הכתוב
 בעבור זה, לא אמרתי אלא בשעה שיש
 מנה ומרור מונחים 'לפניך', ולא לפני
 אבותינו, אלא בעת שאנו מצויים עליה,
 אשר זהו יום ט"ו.

*

והיא שעמדה לאבותינו ולנו וכו'.
 מתחלה מכסין את המנזות,
 ואחר כך לוקח הכוס יין צידו
 ואומרים והיא שעמדה. ונראה כי
 מנזות מנה היא דאורייתא, וארבע
 כוסות רק מדרבנן, וכח קיום התורה
 במשך ימי הגלות הם רק צמיה שהיו
 ישראל נכנעים לקבל על עצמם דעת
 חכמי ישראל בכל דור ודור, לפי ערך
 הנסיגות המתהוות מומן לומן. ולכן
 כאשר מוכיחין לשבח ומודים לה' על
 מה שמציל אותנו מהגויים בגלות,
 שכל דור ודור עומדים עלינו
 לבלתינו, אנו מכסים המנה דאורייתא,
 ומגביהין הכוס דרבנן, והיא שעמדה
 לאבותינו ולנו, צמיה שאין אנו מזיזין
 מדברי חכמים בכל דור ודור.

*

חוצת מנחת סיפור יציאת מצרים אי
 לא אמר טעמא דפסח. וקיים דמלשון
 תנא דצרייתא בהגדה של פסח, דקתני
 פסח שהיו מצותינו אוכלים בזמן שצית
 המקדש היה קיים, ומשמע דצעי
 לפרושי מילתא דרבן גמליאל, מוכח
 דבזמן הזה נמי קאי הא דרבן גמליאל
 ע"ש. ולכאורה יש להצין טעמא
 דמילתא, דכיון שאין לנו פסח, למה
 צריך לפרושי טעמא דפסח. וצפשוטו
 הענין הוא, דכתיב ונשלמה פרים
 שפתינו (הושע יד-ג), ואם כן צאמירת
 פרשת הפסח, וצעסק הלכותיה, נחשב
 לנו כאילו הקרבנוה בפועל, ועל דרך
 חישב לעשות מצוה ונאנס עליה ולא
 עשאה, מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה
 (קידושין מ.). וכל שכן בקרבנות, דכתיב
 זאת תורה לעולה למנחה וגו' (ויקרא
 ז-ז), ואמרו חז"ל (מנחות קי.) כל
 העוסק בתורת חטאת כאלו הקריב
 חטאת דכתיב זאת תורת החטאת (שם
 ו-יח) ע"ש. ואם כן גם כעת אנו
 מקריבין הפסח על ידי אמירתנו, ולכן
 צריך לפרושי טעמה.

ונחשב כאלו ה' עובר במצרים, גם אם
 יהיה על ידי מלאך. ונראה על פי מה
 שכתב צאור החיים הק' על הפסוק
 (שמות יא-ד) כחנות הלילה אני יוצא
 בתוך מצרים, ומת כל בכור וגו', ולא
 נאמר והרגתי, אלא צאמנעות שאני
 עובר בתוך מצרים, בזה ימות מעצמו
 כל בכור, כנתינת עין של חכמים
 ברשעים ועושים אותם גל של ענמות
 (שבת לד.), כמו כן הדבר הזה שיפריד
 מהם חיות כל הנשמות הבכורות,
 צאמנעות העצרתו שם ע"ש. ושמעתי
 מדודי הגה"צ צעל בית הלחמי ז"ל,
 דזהו שאומרים בתפלה, המכה בעצרתו
 כל בכורי מצרים, היינו שבמה שעבר
 במצרים, בזה עצמו הוכה ומת כל
 בכור ע"כ. ודבר זה לא יתכן אלא
 בהשכינה עצמה, ולא צאמנעות מלאך
 ושליח, ולכן כאשר הכתוב אומר,
 ועברתי בארץ מצרים והכיתי כל בכור,
 שבהעברתו עצמו ימות כל בכור, על
 כרחק שאני לא מלאך ואני ולא שרף.

*

אך יש לומר בזה עוד, כי הנה
 הכתוב אומר (שמות יב-כד)
 ושמרתם את הדבר הזה לחק לך
 ולבניך עד עולם. ויש להצין הא
 בזמן שאין בית המקדש קיים אין חיוב
 פסח, ואיך אמר שהוא עד עולם.

רבן גמליאל היה אומר, כל שלא
 אמר שלשה דברים אלו
 בפסח לא יצא ידי חובתו, ואלו הן,
 פסח מצה ומרור (פסחים קטו.).
 בהגדה הלל נראה כתב, נסתפקתי
 בזמן הזה דליכא פסח, אי יצא ידי

שמקריב אליהו בזמן הזה, כבר אמרו חז"ל (פסחים עו.) שטומאה הותרה בציבור ע"כ.

וְלִיָּאָה דמסתפינא הייתי אומר, כי מנזות שחיטת הפסח, ומנזות

אכילת הפסח, הלא הם שני מנזות

נפרדות, ומי שלא שחט הפסח חייב כרת, ומי ששחט ולא אכל ציטל רק

מנזות עשה. ואמרו חז"ל (פסחים עח:)

דאכילת הפסח לא מעכבא מנזות

הקרבת הפסח, וכל ישראל יוצאין

בפסח אחד ע"ש. והנה הקצ"ה הלא

שומר תורתו (ירושלמי ראש השנה א-ג),

ובודאי שמקריב בערב פסח קרבן

פסח, וגם אליהו הנביא מקריב פסח

בכל שנה, ויש לומר שהקצ"ה ממנה

עליהם את כל בית ישראל, ונחשב לכל

ישראל כאילו הקריב הפסח בפועל,

אלא שלנדיקים יש מדריגה יתירה,

שהם זוכים שמציאים להם מהפסח

שיוכלו לאכלו גם כן, ולקיים גם מנזות

אכילת הפסח. וזה שאמר הכתוב,

ושמרת את הדבר הזה לחק לך ולבניך

'עד עולם', שגם בזמן שאין בית

המקדש יזכו לקיים המנזרה להקריב את

הפסח במועדו. — ולכן שפיר יש לנו

גם עתה לפרש טעם הפסח, כי גם

אנו קיימנו מנזות הקרבת הפסח, וכל

שלא אמר שלשה דברים אלו, פסח

וכו', לא יצא ידי חובתו.

ואמר הכתוב עוד (שם יב-כו), והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם, ואמרתם זבח פסח הוא לה' וגו'. ויש להזין למה רק במנזרה זו יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת.

וְגֵרָאָה על פי מה דאיתא בהגדת דברי חיים, דאיתא בעשרה

מאמרות להרמ"ע מפאנו (מאמר אס כל

חי ח"ג סימן כג) אהא דאיתא (ערכין

יג.) אין פוחתין מששה טלאים

המזוקרין בלשכת הטלאים, דהיינו

שלעולם היו במקדש ששה טלאים

מזוקרים ממוס, כדי שיהיו מוכנים

לקרבן התמיד. ואמר הרמ"ע דאחר

החורבן נלקחו אותם טלאים למדבר,

ואליהו הנביא קונה נקבות ציוס השוק

והם פרים ורבים, ומהם עומד אליהו

ומקריב בכל יום שני קרבנות, תמידים

כקדרם אחד בצקר ואחד צין הערבים.

וכמו כן בערב חג הפסח מקריב

אליהו קרבן פסח, ומציא ממנו

להנדיקים שכל דור ודור, שהם אלו

המנויין על הקרבן. וכיון שישנם

נדיקים הדרים בחוץ לארץ שאי אפשר

לאכול שם קרבן פסח, לפיכך מציא

להם אליהו גם אורא דארץ ישראל

וירושלים, וכך הם אוכלים מקרבנו.

ואם תאמר הלא כולנו טמאי מתים,

ואיך אפשר לאכול מן קרבן הפסח

ואם ימעט הצית מהיות משה, ולקח הוא ושכנו הקרוז אל ציתו וגו' (שמות יז-ג). ויש לומר כי הקרבת הפסח אינו אלא בזמן שיש צית, היינו שצית המקדש קיים, ואם ימעט הצית מהיות משה, שיחרב הצית ולא יהיה ציכולת להקריב שה לה', ולקח הוא (לשון נסתר), אז כציכול יקח הקצ"ה את השה, וימנה עמו גם שכיניו הקרוזים אל ציתו, היינו ישראל הדזוקים צה', ועל ידי זה יוכלו להקריב גם אם ימעט הצית.

*

מצה זו שאנו אוכלים על שום מזה,
על שום שלא הספיק בצקם
של אבותינו להחמיץ וכו'. כי היצר הרע נקרא שאור שצעיסה (צרכות ז'), והוא מחמיץ את האדם מעבודת ה'. וכאשר הגיעו ישראל קרוז לשער הגו'ן שצטומאה ולא יכלו להתמהמה, הקדים ה' לגאלם, כי היורדים לשער הגו'ן אין להם עליה עוד, וזהו שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ, שגאלם קודם שהכניסם היצר לשער הגו'ן. — ואולי כי גם אותם שמתו בצמרים צחומר ובלבנים, ושזב צשלשת ימי אפילה, היו כאלה שנכנסו כבר לשער הגו'ן, ואין תועלת בעלייתם, וכמו שאמר ה' למשה שראה שאם

ולכן כאשר הצן שומע, כי חק זה הוא לך ולצנין עד עולם, הוא שואל מה העבודה הזאת לכם, איזה שייכות יש לכם לעבודה זו עד עולם, הא יש דורות רבות שלא יקריבו את הפסח. וגם מהו העבודה הנשאר לכם מן הפסח, שיש לפרש טעמה, אם אין קיום מנזה, טעמה למה. ועל זה צא התשובה, ואמרתם זבח פסח הוא לה', שזהו עבור הזבח פסח שה' מציא עבורנו, והוא ממנה עליהם את כל צית ישראל, ושפיר אנו מקיימים מצות הקרבתה בכל דור ודור.

ויש לומר בטעם שנשאר לנו מצוה זו עד עולם, כי אמרו חז"ל (שנת קל.) כל מצוה שקבלו עליהם בשמחה עדיין עושין אותה בשמחה וכו' ע"ש. ויש לומר דצוה כלול שני דברים, חדא שעדיין עושין אותה, שלא תחצטל המצוה מהם לעולם, ושנית שיעשהו תמיד בשמחה. ומצות פסח היתה המצוה הראשונה שנצטוו ישראל בצמרים, ובודאי שעשאוהו בשמחה רבה, שצוה ילאו לחירות עולם אחר ר"י שנה צחומר ובלבנים, על כן עדיין עושין אותה בשמחה, נשארה מצוה זו תמידית ונלחית, שהקצ"ה מוזמין לנו שנוכל לקיימה צפועל גם צתוך הגלות. ובזה יש לרמוז צהכתוב, ויקחו להם איש שה לצית אצות שה לצית,

הבן רואה זאת אבל אצו שמקיימו, לא יעשו הדברים עליו רושם, ואם כי יעשה כמנזות אצו כל זמן שהוא ברשותו, אבל לא ימסור זאת גם לצניו אחריו, רק כאשר רואה המנזה ומרור מונחיס לפני אצו, וממחיש זאת לצניו כאלו הוא ילא ממנזרים, אז יוכל לקיים והגדת לצנך ציוס ההוא לאמור.

*

צפון. ידוע כי מנזות חג הפסח משפיעין פרנסה, ובפסח נידונין על התצואה (ר"ה עו.). והשמות של פרנסה הם פ'אי (ראשי תיבות של פותח את ידך), ס'אל (מע"ב שמות), ח'תך (סופי תיבות של פותח את ידך), ר"ת פס"ח. וכתב במאור ושמש לפסח (גד"ה עוד) כי מלת אפיקומן, ג' אותיות הראשונות אפ"י הוא ר"ת של פסוק פותח את ידך, ורומז שיורד על ידי זה שפע פרנסה ע"ש. ולכן הוא נקרא צפון, על שם שצפון מזלת את הזהב (צבא צהרא כה:). דכתיב מצפון זהב יאתה (איוב לו-כב), ואפיקומן מסוגלת לשפע פרנסה.

גם יש לומר דמסוגלת לציווגו של אדם שקשה כקריעת ים סוף (סוטה ב.). דכתיב ויבן ה' אלקים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה וגו',

אין להם לצנים, משימין צניהם של ישראל בצנין, ואמר להקצ"ה למה הרעמה, ואמר לו הקצ"ה קוליס הם מכלים, שגלוי לפני אילו היו חיים היו רשעים גמורים וכו' (רש"י סנהדרין קא: ד"ה נתמכמך).

*

בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים, שנאמר (שמות יג-ח) והגדת לבנך ביום ההוא לאמור וגו' (פסחים קטו:). ונראה דהנה לכאורה האי 'לאמור' נראה כמויתר. אך הכוונה שצריך לומר ולספר לצנו בחיות כזה, שיהיה אצלו טופח על מנת להטפית, שהוא יוכל למסור זאת אחר כך גם לצניו. וזהו והגדת לצנך ציוס ההוא 'לאמור', בצופן שהוא יוכל למסור זאת גם לצניו כשיתגדל. ודבר זה אי אפשר רק כאשר האב רואה את עצמו כאלו הוא ילא ממנזרים, שאין זה אצלו כדיוטגמא ישנה, אלא נוגע לו בעצמו, שעתה הוא עצמו ילא לחירות ממנזרים, אז יוכל לקיים והגדת לצנך ציוס ההוא לאמור.

ולכן מנזות הגדה הוא צעשה שיס מנזה ומרור מונחיס לפניך, כי צעשה שהאב אומר דבר לצנו, ואין

זאת הפעם עמם מעממי וגו' (בראשית 3-כב). ואם כן זיווגו לפונה בראשית מללעותיו, ואפיקומן מסוגלת לזיווגו.

*

שפוך חמתך אל הגויים וגו'. המנהג הוא שפותחין את הדלת, וכחז בראשי יוסף (לפסח) בשם הרה"ק מוהר"ש מצעלזא זי"ע הטעם, דבית המקדש נקרא בשם 'צירה' כמו שכתוב (דברי הימים א כט-כ) הצירה אשר הכניותי. והוא מכון נגד בית המקדש של מעלה (תנחומא משפטים יח). ואיתא בזה"ק (ח"צ קיח): דבית המקדש לא נשרף רק עלה ונגזו למעלה, ונמצא כי הצירה של מטה עלתה אל הצירה של מעלה ונעשתה שם דלת, כי שתי פעמים צירה"ה עולה בגמטריא דלת. וכעת שמתפללין על הגאולה שיבנה בית המקדש, ותחזור הצירה הנגזת למעלה למקומה למטה, ותשאר שם צירה ולמטה תהיה צירה, ותחלוק הדלת לשנים, על כן פותחין הדלת, לרמוז שאנו מבקשים שתפתח הדלת ותחלוק לשנים, ותהיה צירה למעלה וצירה למטה ודפח"ח.

ועל פי דרכו יש לומר עוד, דהנה רש"י (סוכה מא. ד"ה אי) כתב, דמקדש העתיד שאנו מצפין צנו

ומשוכלל הוא יגלה ויצא משמים שנאמר (שמות טו-יז) מקדש ה' כונו ידיך ע"כ. ולכאורה לפי זה יצטנל מאתנו מצות עשה של ועשו לי מקדש (שם כה-ח), כיון שירד צנו ומשוכלל.

וצרמז"ם (ה' מלכ"ס יא-א) מצוהר כי מלך המשיח יבנה את בית המקדש ע"ש. וצריכין לומר דישראל יוסיפו אז על הצנין שירד משוכלל, כדי לקיים צנין המקדש צממות ה'. ואם כן יהיה לנו אז צירה מלמעלה ועל זה יוסיפו צירה מלמטה, ויהיה ציחד מספר דלת, ולכן כשמתפללין על הגאולה העתידה פותחין הדלת, שאנו עושין בזה פתח לצנין בית מקדשנו שאז תהיה צבחי דלת.

צוד יש לומר דהנה צרש"י כתב על הפסוק מכון לשבתך פעלת ה' (שמות טו-יז), שמקדש של מטה מכון נגד כסא שלמעלה. ואצל יעקב שאמר אין זה כי אם בית אלקים (בראשית כח-יז), שינה רש"י לשונו, דבית המקדש של מעלה מכון נגד בית המקדש של מטה. וכן כתב גם כן על הפסוק (שמות כג-כ) הנה אנכי שולח מלאך וגו'. ואמר הרה"ק מוהר"ד מצעלזא זי"ע, כי צעת שצנו המקדש למטה הרי זה מכון נגד בית המקדש של מעלה, אמנם צעת חורצנו, ואין לנו למטה רק מקדש מעט (יחזקאל

הדל"ת, כי מתפללין על שמי הצירו"ת,
הן הצירה שלמטה, והן על הצירה
שלמעלה.

*

חפ"ל סידור פסח בהלכתו וכו'.
פס"ח נוטריקון ח'סל ס'ידור
פ'סת, להורות שהשפעת הפסח לא
נפסק, ורישומו נשאר על כל השנה.
וכמו שאמרו החסידים דלכן לא
הדפיס התניא בסידורו הפיוט של חסל
סידור פסח, שאין לו חסל. ולכן בא
הרמו בפסח, שגם כאשר חסל סידור
פסח, יש להמשיך קדושת הפסח.

*

פודה בהלכה. כי ה' שומר תורתו,
ויש מנות פדיון הבן לבנו
זכור, וזני זכורי ישראל (שמות ד-כב),
ואנו מצפים לפדיון. וגם מדין חז"ל
הזעל חייב צפרקונה של אשה,
פרקונה תחת פירותיה (כתובות מו:),
וכנסת ישראל היא ארוסתה של
הקב"ה, כלה קרואה זנעימה, ואם כן
חייב ה' צפרקונה, והוא פודה כהלכה.

יא-טו), אלו צחי כנסיות וצחי מדרשות
שזצבל (מגילה כט.), אז כזיכול מעתיק
ה' ממקומו את המקדש שלמעלה
שתהיה כנגד המקדשות שזונים למטה,
ומטלטלו ממקום למקום בארץ גלותינו,
ואז המקדש שלמעלה מכון נגד
שלמטה ודפח"ת.

וגראה דזהו כפל הלשון בתפלה,
זנה ציתך כבתחלה, וכונן
מקדשך על מכונו וכו', והראנו צנינו
ושמחנו צתיקונו, ולכאורה יש צזה כפל
לשון. אלא דמתחלה מתפללים על
המקדש שלמטה, זנה ציתך כבתחלה,
ושז אמר על המקדש של מעלה,
וכונן מקדשך על מכונו, שלא יתטלטל
עוד ממקום למקום, אלא יכונן אותו
על מקומו. ושז אמר והראנו צנינו,
על המקדש שלמטה, ומאז לא ינטרכו
עוד לטלטל המקדש שלמעלה, אלא
יהיה עומד מתוקן על מקומו מכון
נגד ירושלים, וזהו ושמחנו צתיקונו'.
— ואם כן כאשר אנו מתפללים על
זנין צית המקדש, אין התפלה רק על
הצירה שלמטה, והראנו צנינו, אלא
גם על הצירה שלמעלה שלא יתטלטל
עוד, ושמחנו צתיקונו. ולכן פותחין

בסעודה שלישית שבת חוה"מ"פ תשי"ע לפ"ק

אמונם עוד נרמז בזה, כי הנה ישראל היו אז בשפל המצב במ"ט שערי טומאה, עד שלא יכלו להתמנהמה עוד, כדי שלא יכנסו בשער הנו"ן, ולא יוכלו עוד לצאת. והקצ"ה הגביה אותם למעלה רמה, שלא כפי ערך עבודתם, עד שהגיעו למעלת הנצואה אלל הים, וראתה שפחה מה שלא ראה יחזקאל (רשי שמות טו-ג). ודבר זה מתעורר בכל שנה, שעוד שלשים יום לפני החג, הקצ"ה מוציא את ישראל מטומאתם מדריגה אחר מדריגה (כמבואר בחסד לאברהם עין הקורא נהר נו), ובליל פסח זוכה כל אחד מישראל שיוכל להתעלות, והוא מאתערותא דלעילא, צלי עבודת האדם. וכמו שפירש צבוינא דנהורא, ופסח ה' על הפתח וגו' (שם יג-כג), כי קדר העבודה הוא, פתחו לי פתח כחודו של מחט, ואני אפתח לכם כפתחו של אולם (מד"ר שיר ה-ג), אבל בליל יציאת מצרים הקצ"ה פוסח על הפתח ההוא, וגם אם לא התחיל בעצמו לפתוח הפתח, צא לו השפעה מאתערותא דלעילא ע"כ.

וב"ק אצא מארי ז"ל בהגדה חדש האצ"ב (בפסקא קדש) כתב לצאר בזה מה שכתב בפרקי דרבי אליעזר

שמו"ר את חדש האצ"ב ועשית פסח לה' אלקיך, כי בחדש האצ"ב הוציאת ה' אלקיך ממצרים לילה וגו', שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני, כי בחפזון יצאת מארץ מצרים וגו' (דברים טו-א). וברש"י דקדק, הוציאת ה' אלקיך ממצרים לילה, והלא צ"ח יצאו, שנאמר (במדבר לג-ג) ממחרת הפסח יצאו בני ישראל וכו' (ברכות ט). עוד ברש"י, כי בחפזון יצאת, ולא הספיק צ"ח להחמיץ, וזה יהיה לך לזכרון וכו' ע"כ. ויש להבין דבשלמא עשיית זכר לעצם יציאת מצרים שפיר מובן, אבל למה צ"ח הזכרון של אכילת מצה לזכרון על החפזון דייקא.

הגה החג הזה נקרא בכל התורה בשם חג המצות (שמות כג-טו), ואנו קורין אותו בשם חג הפסח. וכבר כתב בקדושת לוי (פ' צא) שזהו על דרך אני לדודי ודודי לי (שיר ו-ג), שאנו מספרים שצחו של מקום, אשר פסח על צתי בני ישראל (י"ג-כו), והקצ"ה קורא אותו על שצחו של ישראל, שיצאו רק עם הצ"ק של מצה, וגם צידה לא עשו להם (י"ג-לט), והאמינו צה' שימצא להם מזונותם גם בארץ ציה במדבר ע"ש.

דמקופת תמוז, הדא הוא דכתיב (תהלים קלט-יג) ולילה כיום יאיר ע"ש. והענין הוא דאיתא במדרש (צ"ר ב-ה) ויהי ערב (א-ה) אלו מעשיהן של רשעים, ויהי צוקר אלו מעשיהן של נדיקים ע"ש. ובמזרים שהיו שקועים במ"ט שערי טומאה היו שרויין בלילה, חושך ואפילה, אבל בלילה זה נתעלו מאד, ויאלו מהטומאה והגיעו למדריגה רבה בקדושה, ונתהפך להם הלילה ליום, ולא רק ליום רגיל, אלא לאור היותר גדול כיומא דמקופת תמוז.

וּלְבָן אמר הכתוב, שמור את חדש האביב ועשית פסח לה' אלקיך, תשמור את החדש הזה לעשות לך דילוג וקפיצה לה' אלקיך, כי החג הזה מסוגלת לך ציטר שאת, כי בחדש האביב הוֹיֵאֵךְ ה' אלקיך לילה, שהיית אז בשפל המצב, בצחי לילה, אלו מעשיהן של רשעים, והקצ"ה הוֹיֵאֵךְ גם בהיותך שרוי בעמקי הקליפות, ודבר זה מתעורר מידי שנה בשנה שגם כעת אתה יכול להיות פוסח לה'. ולכן שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני, כדי שתזכור כי בחפזון יצאת מארץ מצרים, שלמדריגה רמה שצריכין לזה עבודה של זמן רב, הגעת אליו בחפזון בזמן קצר, כמו מי שהולך בחפזון מגיע בהקדם למחוז

(פרק לז), כאשר בא יעקב לקבל הזכרות מאביו בליל פסח, אמר לו בני זה הלילה כל העולם כולו אומרים בו הלל, ואוצרות טללים נפתחים בזו הלילה. דידוע שהגשם בא רק מאתערותא דלתתא, ואין לך טפה יורדת מלמעלה שאין עולין כנגדה טפיים מלמטה (וזה"ק פ' פנחס רמז.), לא כן הטל שהוא בא באתערותא דלעילא לצד, ועל זה נאמר (הושע יד-ו) אהיה כטל לישראל (עיין בני יששכר סוכות יג-ד). וזהו שאמר לו, שילל פסח יורד אוצרות טללים, השפעות טובות באתערותא דלעילא לצד, דוגמת הטל ודפח"ת.

וּבְדֵי לחזק את עצמינו, ולהזכיר לנו גודל מעלת החג, שאם רוצה להתקרב לה', יש לפניו זמן מוכשר כעת בפסח, להתעלות מצירא עמיקתא לאיגרא רמה, אנו קורין את שם החג בשם חג הפסח, שהוא זמן של דילוג וקפיצה. ומה שצומנים אחרים צריכין לזה זמן מרובה, ללכת לאט ממדריגה למדריגה, בחג זה יכולים לקפוץ ולדלג, להגיע למעלה יתירה בקוצר זמן.

וּדְבַר זה רימוז להם ה' במצרים, וכמו שכתב צוה"ק (פ' בא לת.) דהוה נהיר האי ליליא כיומא

יושב מעתה בחירות, כי בכל אחד יש
בפסח בחי של יציאת מצרים, כמו
שאו יאזו מאפילה לאור גדול, ממ"ט
שערי טומאה לרום המעלות, כן
יכולים לזכות גם בפסח.

והגדה מה שהסיב ה' את העם דרך
המדבר, ולא נחם חלקים דרך
דרך פלשתיים, אם כי קרוצ הוא,
משום שחשש ה' פן ינחם העם ושבו
מצרימה, הרי לנו גודל שפלותם שירצו
לחזור לערות הארץ, וחמשים עלו בני
ישראל מארץ מצרים, שצבעם היו
קרוצים לשער החמשים שבטומאה. ואף
על פי כן העלה ה' אותם לפי שעה
ברום המעלות. אם כן כאשר רואה
את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים, הרי
צידו לזאת גם כאשר הוא קרוצ לשער
הנו"ן, וזהו בחי יציאת מצרים של כל
אדם צליל פסח. ולכן גם עני
'שבישראל', שהוא עני ביהדותו,
שמשוקע בתאות והצלי העולם, לא
יאכל עד שיסב, כי יוכל לזכות לזאת
צלילה זו משפלותו, שכן עשה להם
הקב"ה אז שהיו צדיטא התחמונה,
והראיה שנאמר ויסב חלקים את העם,
שחשש שירצו לחזור למצרים.

ג נרמז באומרו כי בחפזון יצאת
מארץ מצרים, על מה שכתב רש"י
(שמות יב-לו) ויסעו בני ישראל מרעמסס

חפזו. ובאכילת המצה תזכור את
החפזון, שתוכל גם עתה לזכות
למדריגות אלו.

וזדהו הענין שאמרו, בכל דור ודור
חייב אדם לראות את עצמו
כאלו הוא יצא ממצרים (פסחים קטז:),
שאין זה רק לדמיון בעלמא, אלא בכל
שנה ושנה יש אצל כל אחד מישראל
בחי של יציאת מצרים, שיוכל לזאת בו
מהטומאה שהוא משוקע בו, והוא
'זמן חירותינו' דייקא, שגם אנו יוצאים
בו לחירות מיד הקליפות, ולכן חייב
לראות את עצמו ולהתבונן בו, שהוא
עצמו יצא ממצרים.

ובזה נראה לבאר מאמרם במדרש
(שמו"ר כ-יח) ויסב חלקים את
העם דרך המדבר ים סוף (יג-יח),
מכאן אמרו רבותינו אפילו עני
שבישראל לא יאכל עד שיסב, שכן
עשה להם הקב"ה שנאמר ויסב חלקים
ע"כ. והיא פליאה דמה ענין הסיבה
עם מה שהסיב ה' אותם דרך
המדבר, ואם כי לשון נופל על לשון,
מכל מקום שני סוגי לשון הסיבה הן.
וגם מה שדקדק אפילו עני
'שבישראל', בדואי בישראל מיירי,
שלהם ניתנה מצות הסיבה. ונראה
דחיוב הסיבה הוא משום שחייב לראות
עצמו כאלו הוא יצא ממצרים, והוא

שלשים שנה וארבע מאות שנה, ויהי בעצם היום הזה יצאו כל נבואות ה' מארץ מצרים (יב-מא). וכתב בנזר הקודש על המדרש (ב"ר נח-א), דידוע הקושיא שהרי יצאו ישראל אחר מאתיים ועשר שנה, והקדים ה' את הגאולה בק"ך שנה, ואיך אמר ויהי מקץ שלשים שנה וגו'. וכן ליישב הא דכתיב בגאולה עתידה, אני ה' בעתה אחישנה (ישעי' ס-כב), ואמרו חז"ל (סנהדרין נח). זכו אחישנה לא זכו בעתה, ולכאורה איפכא מיבעי ליה אחישנה בעתה, ואמאי כתיב מעיקרא בעתה והדר אחישנה, ותו דאם כן הוה ליה למימר בעתה או אחישנה.

ובתב על פי מה שאמרו חז"ל (סנהדרין קב). דיש עת מזומנת לרעה ועת מזומנת לטובה, ופירשו חכמי האמת הענין, לפי שכל עת וזמן יש לו מזל ושר מיוחד הממונה עליו למעלה בעולם הגלגלים וכו', ולכן בכל עת וזמן יש הנהגה אחרת בעולם כפי צחינת המדה המאיר בשעתו, ולכן צהיות צחי' המדה מלד תוקף דין הקשה, העת המיוחד לו הוא מזומן לפורענות גמורה, וצהיות צחי' המדה מלד מקור חסד ורחמים גמורים, אז העת המיוחד לו מזומן לטובה מופלגת, ולעולם זמן הקץ אינו אלא בעת רצון המיוחד לו, כדכתיב צענין הגאולה

סכתה, ק"כ מיל היו, וצאו שם לפי שעה, שנאמר (להלן יט-ד) ואשא אתכם על כנפי נשרים (מכילתא) ע"כ. וכן הוא ברש"י (יט-ד) שהיו ישראל מפוזרין בכל ארץ גושן, ולשעה קלה כשבאו ליסע וללאת, נקצצו כולם לרעמסס ע"כ. וכבר אמרנו במקום אחר, דזהו שאמר משה לפרעה, נלכה נח דרך שלשת ימים במדבר ונצמח לה' אלקינו (ה-ג). ולכאורה לא מצינו שעשו ישראל כן. וגם מהו הלשון 'דרך' שלשת ימים. אמנם חז"ל (פסחים נד). אמרו, כמה מהלך אדם ציוני ציוס, עשרה פרסאות מעלות השחר ועד נץ החמה ע"כ. ופרסה הוא ארבע מילין, ואם כן מהלך אדם ציוס ארבעים מיל, ודרך שלשת ימים הוא ק"כ מיל, ודרך זה הלכו ישראל ציציאתם, שנחקצצו ק"כ מיל לרעמסס, ומשם יצאו לחירות. וצאמת לא הלכו שלשת ימים, אלא בכנפי נשרים עברו 'דרך' שלשת ימים בשעה קלה. — והרזנה להגיע למקום שמרוחק דרך שלשת ימים, אז עובר עליו שלשה ימים עד שמגיע שמה, אבל כאשר הולך בחפזון הוא צא לשם בזמן מוקדם לפי ערך החפזון שלו, וישראל יצאו בחפזון מארץ מצרים בכנפי נשרים.

אמנם יש צוה עוד דברים, כי הכתוב אומר, ויהי מקץ

מדת העת רצון המיוחד לו, לסדרה שלא במקומה קודם זמנו כדי למהר ולהחיש ישועה עיי"ש באריכות עכ"ד. ואם כן הוצרכו ישראל לשהות צמזרים עד שיגיע זמן גאולתם עוד ק"ך שנה, והגיעו ליום ההוא המיועד לגאולתם בחפזון ברגעא חדא.

ובספר ולאשר אמר (פ' שמות) כתב לפרש מה ששאל משה, וכי אוליא את בני ישראל מארץ מצרים (ג-יא), וצ"ש"י מה זכו ישראל שיעשה להם נס ואוליאם ממצרים. והשיב לו ה', צהוליאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, זכות התורה שיקבלו עליהם עומדת להם (שמו"ר ג-ד) ע"כ. והכוונה דלזכות לגאולתם הוצרכו להקדים את היום המיועד להגאולה בסוף ארבע מאות שנה. וכל דבר שבעולם שורשו בהתורה, כי העולם נברא בהתורה הקדושה, צי הניץ הקצ"ה וצ"ה עולמו. וצתורה מצינו כללא דאין מוקדם ומאוחר צתורה (פסחים ו:), ומקדימין פרשה המאוחר למקום המוקדם יותר, ואם כן גם בזמן יתכן מדה כזו, להחליף את הזמנים, ולהקדים זמן גאולתם. וכאשר שאל משה באיזה זכות יכולים להקדים זמן המאוחר, השיב לו ה' זכות התורה שיש בה מדה זו ודפת"ח.

העתידה כה אמר ה' לצא"ת צעת רצון עניתיך (ישעי' מט-ס), וכן כיוצא בו מצינו בקץ גאולת מצרים וכדכתיב (שמות יב-מב) ליל שמורים הוא לה', ואמרינן שהיה משומר וצ"ה מששת ימי בראשית (ר"ה יא:), כי נקבע מתחלה הקץ צעת רצון המיוחד לו וכו'.

ולפעמים להיות לורך השעה בעולם לעורר מדה טובה ישועה ורחמים בעולם צעת חזמן שאינו מוכן לו, אז צתבונה משנה עתים ומחליף את הזמנים, כלומר שהוא מחליף את המדות של קדר הזמנים, שהמדה טובה הראויה לשמש בזמן מאוחר לפי קדר צירוף האותיות, הוא מחליפה ומשנה קדרה להעמידה בזמן מוקדם. והיינו דכתיב בגאולת מצרים, ויהי מקץ ארבע מאות ושלשים שנה ויהי בעצם היום הזה, כלומר אף על פי שאז לא היתה אלא זמן של רד"ו שנה לגלות מצרים, מכל מקום זמן הקץ של ת"ל שנה דהיינו מדריגת ומדת העת רצון המיוחד לו, כבר היתה בעצם היום הזה של רד"ו שנה, כי נשתנה מדת קדר הזמנים להקדים המאוחר. וכן כיוצא בזה בגאולה העתידה אני ה' בעתה אחישנה, כלומר בעתה של הקץ האחרון, הוא המדה של עת רצון המיוחד לו בה, גם כן אחישנה לגאולה קודם זמנה, כי אדלג על הקץ להקדים

כאלה אינם חיים, נפשו תובעתו לעמול כדי להגיע להתחדשות עכדה"ק.

ומודה זו יש ללמוד מזני ישראל במצרים, שהיו שקועים במ"ט שערי טומאה, ולא ראו לעצמם מנוס, כי עוד מאתים שנה נריכין הם לשהות בגלות זה, ומה יהיה מהם וצניהם, ובקל היו יכולין לבוא ליאוש, ואף על פי כן התחזקו עצמם זה, ונעקו לה' שיושיע אותם צעת נר, עד שפעלו בתפלתם להקדים זמן גאולתם. — ומצינו בקרא אללם ארבע לשונות של תפלה, 'ויאנחו' בני ישראל מן העבודה 'ויזעקו', ותעל 'שועתם' אל האלקים מן העבודה, וישמע אלקים את 'נאקתם' (ב-ג). ובשכר זה שלא השלימו עם מציאותם, ונשאו קולם לה' בתפלה ונעקה, זכו לישועה, ולכן השיב להם ה' גם כן בארבע לשונות של גאולה. וכנגד זה אנו שותים גם כן ארבע כוסות, כדי לתת לב על מעלתם של ישראל שלא נתייאשו, ובהשפלות היותר גדולה צעמקי הקליפות נעק נפשם לה' עד שנענו. ובה נמנח גם אנו חיוזק ועידוד שלא נתייאש לעולם, וכל עוד שמצפוני מייסרו ולא ינוח ולא ישקוט, סוף הכבוד לבוא, ויבוא לו עזרו מקודש.

והנה כל דבר ישנו בעולם שנה נפש, 'ובעולם' מצינו ענין קפיצת הדרך, שיכולין להגיע למקום מרוחק בזמן קצר, ואם כן הוא 'צשנה' גם כן, שיכולים להגיע לזמן מרוחק בזמן קצר, וככה היתה גאולתם, שהגיעו להיום המיועד להגאולה ק"ץ שנים צמוקדם. ולהראות לישראל שיש דבר כזה, הראה להם ה' לעיניהם שנתקצרו לשעה קלה צרעמסם דרך של ק"כ מיל, והקדימו להגיע דרך של שלשת ימים, וכמו כן זמן גאולתם יחיש ה', ויהי צעם היום הזה ילאו כל צבאות ה' מארץ מצרים.

וזכו ישראל אז לארבע לשונות של גאולה, והואצתי אתכם מתחת סבלות מצרים, והאלתי אתכם מעבודתם, וגאלתי אתכם צורוע נטויה, ולקחתי אתכם לי לעם וגו' (ו-ו). ועל זה אנו שותין ארבע כוסות צליל פסח (צ"ר פח-ה). ויש לומר על פי מאמר הרה"ק מקוצרין ז"ל, שהגרוע ביותר הוא כשיהודי משלים עם מציאותו הרוחנית כמות שהיא, ושזו אינו חותר לשנותה. כי כל עוד שיהודי אינו משלים עם המציאות, ומצפוני מייסרו על מצבו הרוחני, ומרגיש כי חיים

בליל שבועי של פסח תשי"ע לפ"ק

(יבמות מו.) הקדש חמץ ושיחורור מפקיע מידי שיעבוד, וכיון שהקדש הקדיש את בני ישראל לעצמו ולכבודו, ככתוב (ירמיה ג-ג) קודש ישראל לה' ראשית תצואתה, ואם כן ההקדש הוא מפקיע מידי שיעבוד מצרים. הגם בשחרהינו אללו לא מהני ההקדש להפקיע מידי שיעבוד (פסחים לא.), אבל בני ישראל גורשו מצרים ויאלו משמה ע"ש. והנה מה שנתקדשו ישראל בקדושת הגוף, זאת היתה צעת קבלת התורה, וכמו שאמר ה', ועמה אם שמוע תשמעו בקולי וגו' ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש' (שמות יט-ה). ואם כן שלימות הגאולה היתה רק בצעה שנעשו ישראל קודש לה' צהר סיני.

והיינו שצעמם יציאת מצרים היתה ביום ט"ו ניסן, אבל עדיין נשאר עליהם חיוב השיעבוד להשלים הארבע מאות שנה, אבל צמתן תורה נעשו ישראל הקדש, ממלכת כהנים וגוי קדוש, ואז הפקיע הקדש מן השיעבוד. וזהו שאמר הכתוב, וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים (שמות יג-יח), היינו חמשים יום אחר ששילת פרעה את העם, יום מתן תורה, ז' סיון, אז עלו בני ישראל מארץ מצרים,

בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לוטו, היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו, היס ראה וינוס וגו' (תהלים קיד-ח). וצמדש מה ראה, ראה ישראל צאים ורכוש מצרים צידם. ויש לומר כי בצעה שנתגלה ה' למשה להוציא את ישראל ממצרים כתיב, ויאמר משה אל האלקים מי אנכי כי אלך אל פרעה, וכי אוציא את בני ישראל ממצרים (שמות ג-יא). וברש"י מה זכו ישראל שיעשה להם נס ואוציאם ממצרים. והשיב לו ה', צהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, וברש"י ששאלת מה זכות יש לישראל שיאלו מצרים, דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לכוף שלשה חדשים שיאלו מצרים (שמו"ר ג-ד) ע"כ. ויש להבין דלכאורה טענת משה היתה, שעדיין לא הגיע זמן גאולתם של הגזירה ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה (בראשית טו-יג), ואם כן מהו הקשר שבציל שעתידין לקבל התורה יש להם זכות להקדים זמן גאולתם.

וגראה על פי מה שכתב צמורת משה (פ' וארא יט:) דהטעם שיאלו קודם הזמן, דאיתא בגמרא

להיות ממלכת כהנים וגוי קדוש, והקדש יפקיע אותם מן השיעבוד.

ובהגדה זרכת השיר כתב לצאר
 צוה, למה צוה להם ה',
 דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת
 רעהו וגו' (שם), הא איתא בגמרא
 (סנהדרין נא). שדנו אנשי מנרים לפני
 אלכסנדרס מוקדון על הרכוש שהוציאו
 ישראל ממצרים, והיתה התשובה, תנו
 לנו שכר ארבע מאות שנה ששיעבדו
 את ישראל ע"ש. אם כן מדינא מגיע
 להם הרכוש בשכר עבודה, ולמה סיבב
 ה' שילקחום רק בדרכך שאלה. וכתב
 דבאמת אין לישראל תביעה על שכר
 העבודה, מאחר שלא השלימו זמנם,
 ושכירות אינה משתלמת אלא לבסוף
 (צבא מניעא סה.), ורק ההקדש הוציא
 אותם מן השיעבוד, וזריכין ליתן שכר
 עבודה על הרדיו שנים. אמנם קודם
 שקיבלו התורה עדיין לא נפקע
 שיעבודם, ועדיין אינו מגיע להם
 הרכוש. ולכן אמר ה' שיקחו בשאלה
 עד חג ה' שהוא מתן תורה, ואז
 יופקע השיעבוד, ויוכלו ליקח זאת
 מדינא עבור שכר העבודה עכ"ל.

ובזה אחי שפיר מה שכתבו
 המפרשים, צמה שמזכרים
 בצרכת אירוסין, מקדש עמו ישראל
 על ידי חופה וקידושין (כחצות ז:).

כי עד מתן תורה עדיין היתה חוצת
 השיעבוד עליהם. וצוה מוזן מה
 שאומרים (בתפלה וצקידוש היום) צחג
 השבועות, וזכר ליציאת מצרים, דלכאורה
 רק חג הפסח וחג הסוכות הם זכרון
 ליציאת מצרים, ומהו הזכר צחג
 השבועות. אך לפי מה שנתבאר,
 שלימות הגאולה ללאת מן חוצת
 השיעבוד של הארבע מאות שנה היתה
 צחג השבועות, בשעה שקיבלו התורה
 ונעשו קודש.

ולכן התחיל ה' תורתו, אנכי ה'
 חלקיך אשר הוצאתיך מארץ
 מצרים (שם כ-ג), והקשו המפרשים
 דלמה לא אמר אשר צראתיך, או אשר
 צרתי את העולם. אך צהיות שכעת
 שמקצלים התורה הם יוצאים משיעבוד
 מצרים, על כן רימו להם זאת
 באמירתו, אנכי ה' חלקיך אשר
 הוצאתיך מארץ מצרים, והיינו צמה
 שמקצלים עתה עול מלכותו עליהם,
 צוה נשלים כעת יציאתם ממצרים.

ובצעתה אחי שפיר מה שהשיב ה'
 על שאלת משה, וכי אציא
 את בני ישראל ממצרים, הלא עדיין
 לא הגיע זמן גאולתם, ואיך יצאו
 קודם הזמן. על זה צא התשובה,
 צהוציאתך את העם ממצרים תעבדון
 את האלקים על ההר הזה, ואז יזכו

גם יש לומר, דהנה צפרשת דרכים (דרוש ה) הקשה, איך דן הקב"ה את המצריים במיתה וממון, והא קיימא לן (כמוצות לו:) דאין אדם מת ומשלים. וכתבו התוס' (עבודה זרה ע"א:) דגם בצני נח אמרינן קים ליה בדרבה מיניה, ואם כן כיון שהמצריים נתחייבו מיתה איך נתחייבו גם כן ממון ע"ש. ומירצו דישראל קדושים הם, קודש ישראל לה' (ירמיה ג-ג), ומצואר בתוס' (כמוצות לו: ד"ה זר) דבהקדש לא אמרינן קים ליה בדרבה מיניה לרבי נחמיה בן הקנה ע"כ. (עיין צני דוד פ' תולדות אות סג). ואמר הכתוב בצאת ישראל ממצרים היתה יהודה לקדשו, והים ראה שישראל הם קודש וינס, וצא המדרש לפרש, למה הוצרך להים לראות שהם קודש, הלא בלאו הכי יש להם לקרוע עבור תנאם שהתנה ה' עמהם בצריאתם. ועל זה אמר שראה ישראל באים ורכוש מצרים בידם, ואין אדם מת ומשלים, ואיך יחייבו אותם בשנים, אבל כאשר ראה שהיתה יהודה לקדשו שפיר קרע לפניו, דבהקדש אדם מת ומשלים.

צוד יש לומר, דהנה לכאורה יש להצין לשמחה מה זו עושה, ההרים תרקדו כאילים וכו', הלא אמרו חז"ל (שבת לז:) העושין לו נס מנכין לו מזכיותיו, דכתיב (בראשית לז-יא)

דרכוש מצרים היה כסף הקידושין של הקב"ה לארוסתו עם בני ישראל. ולכאורה בשעת הנתינה לא נתקדשו עדיין, ואיך יתקדשו אחר כך במתן תורה בהכסף שקיבלו כבר. אך לפי מה שנתבאר לא זכו עדיין בהכסף ההוא, והיה אלנם רק בשאלה, וברגע של הקידושין הופקע שיעבודם ונעשה שלהם, ושפיר נתקדשו אז בקידושי כסף.

וזדו שאמר הכתוב, בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לועז, הרי יצאו אז קודם הזמן, ולא נתחייב הים בתנאו של מעשה בראשית שיקרע לפניו. אך היתה יהודה לקדשו, ישראל הם הקדש, והקדש מפקיע מידי שיעבוד, והים ראה וינס, הים ראה שהיתה יהודה לקדשו, וצוה נפקע שיעבוד מצרים מהם, ולכן וינס, ואם כי עדיין לא היו קודש אלא בקבלת התורה, מכל מקום הביט על העמיד שיופקע מהם השיעבוד, וקרע עצמו לפניו. ודבר זה ראה גם כן צמה שבאו עם רכוש 'מצרים' בידם, שהיתה עוד רכוש מצרים, שלא קבלוהו אלא בשאלה, והוא מטעם שעדיין לא מגיע להם הרכוש עד שהיתה יהודה לקדשו, והם עומדים מוכנים לזה, וזה ראה הים וינס.

שלא צעונתה, שהוא ענין השתנות סדרי מעשי צראשית, היה ההכרח שתקדים זריחתה צ' שעות להשלים שיעור ההשתנות. וצנצ'א (ישעיה לח-ח) הנני משיב את כל המעלות אשר ירדה צמעלות אחז צשמש אחורנית עשר מעלות. וכן צדור המצול עשה ית' מן היצשה ים, ולהשלמת הטצבע עשה אחר כך היס ליצשה לעת האורך ודפח"ח. (ועיין צזה צאצן שלמה פ' חולדות אות א').

וביתר ציאור לענינינו, הנה מצינו צעת המצול, שנעשה אז מיצשה ים, וכמו שנאמר (צראשית ז-יט) והמים גצרו מאד מאד על הארץ, ויכוסו כל ההרים הגצוהיס אשר תחת כל השמים. ואס קן מגיע מצד הדין להשיצ זאת להטצבע שיהיה מים יצשה, ואין צזה שינוי הטצבע, אלא פרעון ותשלומין להטצבע. וכיון שהמצול צאה צשציל שהשחית כל צשר דרכו על הארץ (שס ו-יג), ועל זה צא העונש להפוך היצשה ליס, על קן צדין הוא שיסולס זאת לישראל, שהיו צמנרים ערות הארץ, ולא היה אחד מהס פרוץ צעררה (ויק"ר לצ-ה). — ומעתה פעס הראשונה שעשה ה' מיצשה ים, זהו היפוך דרך הטצבע, שהוצרך לשנות החוק שקצבע צעת הצריאה, ועל דצר כזה מנכין מהזכיות. אצל כאשר משלס זאת צחורה להטצבע, זה מוכרח מחיק

קטנתי מכל החסדים [הוקטנתי ונתמעטו זכיותי צשציל החסדים אשר עשית] ע"כ. ואס קן צהנסיס הגדולים של קריעת יס סוף נתמעטו זכיותיהן של ישראל, ואמרו (שס נג): כמה גרוע אדס זה שנשתנו לו סדרי צראשית ע"ש.

אמנם יס לומר על פי מה שכתצ צאהל יעקב (פ' וירא), כי האמנס מאז יסד ה' ארץ ושמים, היה מרצון חכמתו ית' להנהיג עולמו על דרכי הטצבייס צכל פרטי מעשי צראשית, שלא ישנו את תפקידס ולא יעצרו חק עולם, עכ"ז לעתות פרטיות וזמנים מיוחדים, הלא שינה ית' והעציר חקס והחליף טצבע שימושס לחיזה סצה מהסצות כנודע. אצל דע לך, כי כל השינויים שעשה ית' צטצבע המוטצבע ציזירת צראשית צכמה דצרים פרטיים, היו אך על דרך ההלוואה, ושאלים היו אהו ית' לעת היה האורך להחליף ולשנות את טצבעס, אולם אחר כך החזיר הדצר להשלים סדרי הטצבייס, כמו הפך המיס לדס והדס למיס, מטה לנחש ונחש למטה. וכמו קן מצאנו לרז"ל שאמרו (חולין סג): ויזרח לו השמש, וכי שמש לו לצד זרחה והלא לכל העולם זרחה, אמר רצי יחק שמש ששקעה צעצורו זרחה צעצורו. והרצון כי השמש על ששקעה

יהודה בן פזי מה ראו ישראל לומר שירה באז, אלא אמרו, מתחלה היה הים הזה יבשה, ועמדו דורו של אנוש והכעיסו לפניו באז, שנאמר (בראשית ד-כו) אז הוחל לקרוא בשם ה', ועשאו הקב"ה ים ופרע מהם שנאמר (עמוס ה-ח) הקורא למי הים וישפכם על פני הארץ, ועכשיו ים הוא ונעשה לנו יבשה, נקלטנו באז, שהפך לנו ים ליבשה, הוי אז ישיר משה ובני ישראל ע"כ.

ולפי מה שנתבאר הכוונה הוא, כי באמת שירה זו למה, הלא מנכין להם מזכותיהם, אך כאשר התבוננו בהעונש של דור אנוש, שגם אז נעשה מיבשה ים, משום שהכעיסו לפניו באז, על כן 'אז' ישיר משה ובני ישראל, הרי כעת הוא פרעון לחוק הטוב לבני ישראל שהם מאמינים בני מאמינים, ולא עובדים עבודה זרה כדור אנוש, על כן אין בזה ניכוי זכיות.

והגה צספר מנחם ציון להרה"ק מוהרמ"מ מרימנוב ז"ע כתב, לליל שבועי של פסח מסוגלת לאמונה, דכתיב בקריעת ים סוף, ויאמינו בה' ובמשה עבדו (שמות יד-לא). ונראה דהחילוק בין שבועי של פסח ללילות הסדר של פסח, שגם על זה אמרו

טוב העולם, לשלם מה שנלקח ממנו, ועל זה אין ניכוי זכיות.

וזדה שאמר הכתוב, בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לוט, היתה יהודה לקדשו, כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה (רש"י ויקרא יט-ג). והים ראה זאת, שראויים הם ישראל לנס גדול של קריעת ים סוף וינוס, וההרים רקדו כאלים וגבעות כבני לאן. ועל זה בא השאלה, מה לך הים כי תנוס, ההרים תרקדו כאלים גבעות כבני לאן, לשמחה מה זו עושה, הלא מנכין להם עבור זה מזכותיהם. ועל זה בא השוואה, מלפני אדון חולי ארץ (מלשון מחליא ליה לשבח), היינו ששינה והיפך את הארץ לתקנו כדור המבול, ועשה אז מארץ ים, ההופכי הנור אגם מים, שההרים הגבוהים נעשו מקום מים, וחלמיש נעשה למעינו מים, שנבקעו אז כל מעינות תהום רבה (שם ז-יא). לכן מן הדין כעת שישולם זאת להטובע שיהיה מים יבשה, ואין בזה ניכוי זכיות.

ובזה יובן מה שהביא שם ציריעות האהל לשלב דברי המדרש רבה (שמות כג-ד) אז ישיר משה ובני ישראל (שם טו-טז), הדא הוא דכתיב (משלי לא-כו) פיה פתחה בחכמה. אמר רבי

וגו'. והוסיף, שמכאן משמע שאם מלאך אומר כך, ורבי אומר כך, נריך לשמוע לדברי הרבי ע"כ.

ובען זה כתב בחתם סופר (פ' גשלה (ב:)) צמה דכתיב (תהלים קו-ז) וימרו על ים צים סוף, ויש לעיין מה היה המרותם בשעת צקיעת ים סוף, ויש לומר כי מדרכס מאז יאלו ממצרים האמינו בה', והלכו לכל מקום אשר יסע שם הענן, אפילו אל המדבר הלכו אחריו ארך לא זרועה, והוא כענין השומע לכל מה שכתוב בתורה שבכתב, כי ראו הענן נוסע לפניהם האמינו והלכו אחריו. ואמנם אלל הם לפירוש רמב"ן הלכו צ' הענינים ונסעו מלפניהם, והלכו אחריהם, ואם ילכו ישראל אחרי הענן כמו בכל יום, היה להם לחזור לאחוריהם ולשוב אל המצרים כנסיעת הענן, ואמנם משה רבינו ע"ה אמר היום לא תסעו אל מקום הענן אלא יקפצו אל הים, ועל זה וימרו על ים צים סוף, כי איך ישמעו אל משה נגד השי"ת שהוא בענן נוסע אחריהם, ומכל מקום נלח משה ונסעו וצאו אל הים ונעשה להם נס, ומוה למדו ושפטו לשמוע אל החכמים אפילו לעבור על דברי תורה כשהשעה נריכה לכך, על כן עתה ויאמינו בה' וצמשה עצדו אפילו לעבור על דברי תורה ודפח"ת.

שמסוגלת לאמונה, מיכלה דמהימנותא, כי לילות הראשונות הם מסוגלות לאמונת ה', ושביעי של פסח מסוגלת לאמונת נדיקים, ולכן כתב במאור ושמש (פ' פנחס) שטוב לשקוד ציום הזה על דלתי הנדיקים ע"ש. והיינו כי יום זה מסוגל לאמונת נדיקים.

והענין הוא, דכתיב בקריעת ים סוף שאמר ה' למשה, דבר אל בני ישראל וישבו ויחנו לפני פי החירות (שמות יד-ג). ומצואר בשפת אמת שם (תה"ה), דנראה כי השם יתברך רצה שיאמינו בני ישראל למשה רבינו ע"ה לחזור לאחוריהם, ולא הראה להם על ידי הענן, אלא הענן עמד על מקומו, רק האמינו למשה רבינו ע"ה, כמו שכתב רש"י שם, להגיד שבתן ששמעו לקול משה, ולא אמרו האף נתקרב אל רודפנו, אנו נריכין לברות, אלא אמרו, אין לנו אלא דברי צן עמרס. ולכן הרהרו אחר כך אותן שאמרו 'המצלי אין קצרים במצרים לקחתנו למות במדבר' (יד-יא), שסברו שמשה רבינו ע"ה אמר קן מדעתו ע"ש. וצלקוטי יהודה (שם דף פח) כתב, שהאמרי אמת ז"ל פירש בזה סיום הכתוב, ואמר פרעה לבני ישראל נצוים הם בצרך, שפרעה ראה שהענן עומד ובני ישראל הולכים בחזרה, ואמר בודאי יש ערבוציא אללם, נצוים הם

עקידה שעקד אברהם כמו שאמר בתחלת הצרכה שם, כי אברהם אבינו שמע מהקצ"ה עצמו, אבל יחזק מסר נפשו על מצות חכמים. וזהו עיקר ענין העקידה אשר נחשב לנסיון גדול וזכותו מגין לעולם כמו שדרשו חז"ל (ב"ר נו-ד, ומוצא ברש"י פסוק ו) את המאכלת, שבזכותו אוכלים כל ישראל. ויש להאריך ולהסביר הנסיון הגדול הלו, כי לא רק שבזיל להציל נפשו היה מקום לטרב, אלא גם שבזיל לילך בדרכי ה' היה מקום לטרב. כי הגה אברהם וגם יחזק בנו חכמים גדולים היו והשכילו ענין וסוד הקרבנות, ולכן היה צוין מוצחות ומקריבים קרבנות כי ידעו עד היכן הדברים מגיע, כי אף על פי שנתן הרמב"ם צמורה (ג-מו) טעמים להשקיט לב ההדיוטים, מכל מקום (בסוף הל' מעילה) כתב הרמב"ם שהוא חק וסוד שלא נגלה לנו ע"ש. ומכל מקום האבות שבנו מוצחות ידעו והבינו כמו שכתב רמב"ן פ' ויקרא (א-ט).

והם ידעו והשכילו שאי אפשר בשום אופן בעולם כלל וכלל שירצה השי"ת בקרבן אדם, שאילו לא השכילו כן, כבר היה אברהם מקריב ישמעאל או יחזק בנו, אלא שזה אי אפשר בשום אופן בעולם, ומכל מקום אברהם בתום לבו לא הרהר כלל,

ואם כן זלילה זו הלכו ישראל פעמיים אחר דעת משה באמונה שלימה, אם כי היה נגד השכל לחזור לפי החירות, ושבו לילך לתוך הים, ולא עוד אלא שהענין מכחיש דברי משה, ואף על פי כן לא הרהרו אחר רצם, ויאמינו בה' ובמשה עבדו, על כן הלילה הזאת מסוגלת ביתר שאת להתחזק באמונת נדיקים, אשר ראה הקצ"ה שהנדיקים מועטים עמד ושתלן 'בכל' דור (יומא לח:).

ארוםפה ממנה שנאמר בצעודת צר מצוה: ויש לומר לבאר בזה המדרש (ב"ר נה-ח) בשכר שתי בקיעות שבקע אברהם אבינו עזי עולה, וזה להבקע הים לפני בני ישראל, שנאמר (בראשית כג-א) ויצקע עזי עולה, ונאמר להלן (שמות יד-כא) ויצקעו המים ע"כ. ודבר זה מרומנו גם כן בהלל המנרי, לגזור ים סוף לגזרים, כי לעולם חסדו (מהלים קלו-ג), שבזכות הגזרי עזים שבקע אברהם בעקידה, וכו' לגזור להם הים סוף. ויש להבין קשר וסמיכות שני דברים אלו.

וגראה על פי מה שכתב בשו"ת חתם סופר (או"ח סימן רח ד"ה ד), רגיל אני לומר, משום הכי אמרינן (בתפלת מוסף דראש השנה) ועקדת יחזק לזרעו תזכור, ולא אמרינן

באמונת חכמים, שקיבל דברי אברהם
עד לכדי מסירת נפשו. וישראל אלל
הים זכו גם כן למדריגות אלו,
ויאמינו זה' וצמשה עבדו, הן אמונת
ה' והן אמונת חכמים, וזכות זה זכו
להנס שיכולו לומר שירה, וכמו
שמבואר במדרש (שמו"ר כג-ג) ויאמינו
זה' וצמשה עבדו, אז ישיר, זכות
האמנה שהאמינו זכו לומר שירה וכו'
ע"ש. ואתי שפיר דברי המדרש,
שזכות עקידת יצחק, ויזקע עני
עולה, זכו לזקיעת הים].

אבל אין מן החימה על אברהם כי
הוא שמע קן מן הקב"ה ענמו, לכן
לא היה הנסיון גדול כל כך, אבל
מהחימה על יצחק, שקיבל מאברהם
מה שהוא נגד השכלתו ואי אפשר
לשמוע כלל, מכל מקום לא הררה
אחר דברי חכמים ושמע ופשט נווארו,
וזה הוא לנו זכות העקדה ודפ"ח.

ע"ל כל פנים בעקידת יצחק נתנסה
אברהם אבינו באמונת וקבלת
דברי ה', ויצחק אבינו נתנסה אז

בסעודת בעילת החג פסח תשי"ע לפ"ק

כמתנת ידו, כל אחד יאל משם כפי
מתנת ידו שהקב"ה הקניב לו, ולא רק
בזרכות גשמיות, אלא בזרכות ה'
אלקיך אשר נתן לך, שנתן לך זו
זרכה שתרגיש שה' הוא אלקיך,
שהיה לזוק זה' באהבתו וצמלותו
ובאמונה טהורה, בהרגשה אמיתית
שה' הוא אלקיך.

ואם זה הוא בכל המועדות, מכל
שכן בחג הפסח, חג האמונה,
אשר זראש כל מועדות נשאת פסח
(יוזר לשנת הגדול), הוא הראש שנתן
חיות לכל הגוף, ואם חסר הראש אין

אנו עומדים בקיום ימי חג הפסח,
אשר כל יום טוב משאיר לזני
ישראל שפע רב בגשמיות וזרוחניות,
וכמו שמתפללים והשיאנו ה' אלקינו
את זרכת מועדיך לחיים ולשלום.
וזמן שצית המקדש היה קיים היו
עולין שמה לראות וליראות את פני
ה', וכדרך שצא לראות כך צא ליראות
(חגיגה ג). ואמר הכתוב ולא יראה
את פני ה' ריקס, איש כמתנת ידו,
בזרכות ה' אלקיך אשר נתן לך (דברים
טו-טו). שהכתוב מצטיח לנו, שלא תהא
ציאתך לראות פני ה' ציאה ריקנית,
אלא תלא משם עמוס בזרכות, איש

לו כלום ממה ששאר האזרים שלמים, ופסיק רישא ולא ימות, ומג האמונה הוא הראש של כל המועדות, ובו מתעורר ומתלקח האמונה הטמונה בלב כל איש ישראל. והמנה היא מיכלא דמהימנותא (וזה"ק ח"ב פג:), וכמו שיש תרופות המיוחדות להלבד, וכו', כן המנה הוא מיכלא דאסותא (שם), רפואה וחיוזק לשלימות האמונה.

והאמונה הוא מפתח לקיום כל התורה כולה, וכמו שאמרו חז"ל (מכות כג:): תרי"ג מצוות נאמרו לו למשה מסיני, בא דוד והעמידן על אחת עשרה וכו', בא חזקוני והעמידן על אחת שנאמר (חזקוני 3-7) ולדיק באמונתו יחיה ע"ש. הרי לנו כי מי שזוכה שאמונתו שלימה, זוכה לקיים אחר כך כל התורה כולה, והכל עומד רק על דבר אחד, ולדיק באמונתו יחיה.

בוצינן שנה התורה לעשות זכרון לישב בצוכה, לזכור כי בצוכות הושבתי את בני ישראל, וחכמינו ז"ל חייבו לעשות זכר לנס חנוכה בהדלקת המנורה, אבל זכרון באופן של אכילה, לא מצינו רק בחיוז מצות מנה זכר ליציאת מצרים. אשר בחפזון יצאת מארץ מצרים, הוא רק פרט אחד מהגאולה, והיו יכולים לתקן

זכרון לחירות בכמה אופנים שונים. אך הענין הוא, כל זכר שאדם עושה הוא רק לפי שעה בעוד שהדבר ההוא נגד עיניו, וכאשר יוצא מהסוכה, או הולך מהנרות חנוכה, אין עוד זכרון הנס לפניו, ודי צמה שקיים הזכר לפי שעה. לא כן יציאת מצרים שהיא שורש האמונה, זהו מצוה תמידית שלא ימיש ממנו לרגע, ולא די במחשבה לחוד, אלא כל גופו ואזריו צריכין לחיות בו, ולדיק באמונתו יחיה, עד שכל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוכה. על כן צאה המצוה באכילה דייקה, שהמיכלא דמהימנותא תתהפך לדמו ובשרו ועצמותיו, ובכל מקום שהוא נמצא, המיכלא דמהימנותא איתו עמו יחד, להיות כל מעשיו מכוונים ורצויים באופן שמהא צולט בו אמונת ה' ויחודו.

ובבואר בתשו' מהרי"א אסאד (א"ח סימן קנז) דיש קפידא לעשות המצות עגולות, כמו שכתוב עוגות מצות (שמות יב-לט), עיין שם בטעמו. ויש לומר עוד, דאיתא בגמרא (ברכות ד:): אמר רבי יוחנן מפני מה לא נאמרה נו"ן באשרי, מפני שיש בה מפתח של שונאי ישראל שנאמר (עמוס ה-3) נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל וכו', ואפילו הכי חזר דוד וסמכה ברוח הקודש שנאמר (תהלים

דיבור. וצאמת לריך ציבור, דסוף כל סוף גם אם מדבר ממלאכה, יש צו שציתה, ועקימת שפתים לא היו מעשה (בצא מצינעא 5:), ומאי שנא מהרהורים דמותריס. ולעומת זה מצינו שהקילו גם בעשיית מלאכה ממש בשבת, כאשר התחילה המלאכה קודם שבת ונמשכת מעצמה להשבת, וכמו שאמרו (שבת יא.). פותקין מים לגינה ערב שבת עם חשיכה, ומתמלאת והולכת כל היום כולו ע"ש. ולא החמירו צמה שנעשית ונמשכת המלאכה לשבת.

וגרסא כי שציתה שבת הוא לאות כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, וציוס השביעי שבת וינפש (שמות לא-י), והשבת שבת ממלאכה, הוא מעיד צזה כ"ד שעות ציוס, שיש צורא עולם שצרא שמים וארץ. וכיון שצעשרה מאמרות נצרא העולם (אצות ה-א), וכל מלאכת הצריאה נעשה רק צדבר ה', על כן יש לשבות גם צדיבור מעשיית מלאכה, ולהורות כי ה' עשה את השמים ואת הארץ צאמירת דיבור צעלמא.

ודגה ידוע מאמר הצעל שם טו צ יע עה"פ (תהלים קיט-פט) לעולם ה' דצרך נצצ צשמים, כי כל מאמר שאמר ה' צצריאת העולם, הוא

קמה-טו) סומך ה' לכל הנופלים ע"כ. ומצור מזה דאות ס' רומז על סמיכת נופלים. ולכן המנה שהיא מיכלא דמהימנותא עושין אותה צצורת אות סמך, כדי לשום לצ שלא יתייאש לעולם, כי המחמין צה' מכיר שהכל הוא ציד ה', וגם כי אלך צגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי (תהלים כג-ד), וה' סומך לכל הנופלים.

ולבן צכל יוס טו צ יש מצות שמחה, כי המועדי קודש מקרצים לצות ישראל לאציהם צצשמים, אשר כולם הם גם זכר ליציאת מצרים, וכאשר הוא דצוק צאלקיו, יכיר כי מאתו לא תלא הרעות, וכל מה דעציד רחמנא לטב, וצכל מצב שהוא עומד, לצו מלא שמחה צאלקיו. ומי שמחענא אז צאמונת אלקי עולם, עד שמאיר זאת אללו גם צמשך ימי השנה, הוא שרוי תמיד צשמחה צכל עת וצכל שעה.

ודיום טו צ הזה אקרי שבת, וכמו שנאמר (ויקרא כג-טו) ממחרת השבת, וכמה טעמים נאמרו צזה. ויש לומר עוד, כי הנה מצינו צשבת אשר לא רק עשיית מלאכה נאסרה, אלא גם דיבור של מלאכה אסורה, וכמו שנאמר (ישעיה נח-יג) וצבר דבר, שלא יחא דצורך של שבת כדצורך של חול (שבת קיג:), ורק הרהורים מותרים ולא

דברך נצב, והוא מחדש הצריחה בכל רגע ורגע כדיבורו של העשרה מאמרות. (ב) לא רק שצרח עולמו, ושזב עוזב אותו, אלא הוא גם מנהיג לכל הצרואים. (ג) שאין שום מעשה בעולם נעשה זולתו, אלא הוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים.

והגדה להאמין שאין העולם קדמון, ולא נעשה מעצמו, אלא יש צורא עולם שפעל ועשה כל המעשים הללו, זה יש להבדיל גם באומות העולם שמאמינים בזה, ומי שיש לו סברא ישרה מביין שאין שום דבר כזה שנעשה מעצמו. אבל אמונתנו הוא עמוק הרבה יותר, שהוא 'צורא' בלשון הוה, הקציה מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית. ולא עוז את עולמו לרגע בלי השגחה, אלא אין שום דבר הנעשה בעולם בלי הכרזה מלמעלה, והוא מנהיג לכל הצרואים ועושה לכל המעשים.

ובאשר האדם שזבת בשבת קודש, הוא מעיד לא רק שיש צורא עולם, האמונה הפשוטה ביותר, אלא כיון שזבת בשביעי, הרי הוא מאמין כי בששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, ואם כן זה לא יתכן אלא בצריחת יש מאין, כדיבור גרידא, בעשרה מאמרות שנצרח

עומד ונצב לעולמי עד לקיים הדבר שנצרח, ומאמר ה' יהי רקיע, עומד לעד ומקיים הרקיע שימשיך לעמוד עכדה"ק. וציארו בו, כי האומן שעושה כלי, כגון שעושה שלחן מעצים, אז אחר שנגמר הכלי אין לו עוד שום שייכות להכלי, כיון שלא חידש דבר, אלא עשה יש מיש, שהעצים היו קיימים גם קודם שנעשה ממנו הכלי, אלא הוא שינה צורתו ותבניתו. לא כן ה' שצרח עולמו יש מאין, שצאמת אין כאן כלום, רק דיבורו של ה' מהוה אותו מאין, לכן כל זמן שיש בו חיות נמשכת ממאמר ה' היא יכולה להתקיים, אבל אם תופסק לרגע ניצוך הדיבור שמחיהו, אז הוא תוזר לאין. ואם כן מלאכת הצריחה שאמר ה' בששת ימי המעשה הוא נמשך גם ביום השבת, ומזה לא שבת ה' גם ביום השבת, ולכן כנגדו גם לנו מותר לפתוק מים לגינה בערב שבת, ומתמלאת והולכת גם בשבת.

ואנו אומרים, אני מאמין באמונה שלימה שהצורא יתברך שמו הוא צורא, ומנהיג לכל הצרואים, ועושה ועושה ויעשה לכל המעשים, הרי אנו כוללים בזה שלשה דברים, אי שהקציה הוא הצורא, ולא אמרינן בלשון עבר שהוא צרח העולם, אלא 'צורא' בלשון הוה, כי לעולם ה'

אחרון וכו'. ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יקוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים אין זהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המנות יללינו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריחו ענשו, הכל בגזירת עליין עכל"ק.

ובמצרים היו כל ששים רבוא נשמות ישראל, וכל אחד מאתנו היתה נשמתו שם בהשיעבוד, ולא את אבותינו בלבד גאל אלא אף אותנו גאל עמהם, וכל אחד מאתנו ראה אז נשמתו עם גופו בעיניי הגשמיים כל זאת, ואינו דומה שמיעה לראיה. ובכל חג הפסח, כימי לאתנו מארץ מצרים מתעוררים הדברים בקרבנו, ומתלהב האמונה העמוקה הטמונה בכל אחד מאתנו. — ואם כן חג הפסח משלים להשבת, כי השבת הוא לאות על אמונתנו בצורא עולם, והפסח מגלה זאת בעיני צפר, כי ה' הוא מנהיג לכל הצרואים והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, ולכן הפסח אקרי שבת.

ובי שמאיר אללו האמונה הטורה, שהכל מושגח אללו מה', ואין

העולם, וכיון שהצריחה הוא יש מאין, אם כן לא יתכן שיתקיים אלא במאמר פי ה' הנמשכת ליתן צו חיות כל רגע ורגע, ואם כן הוא מעיד גם כן שה' לא עזב עולמו, אלא הוא גם מנהיג לכל הצרואים.

והנה במצרים ניתוסף לנו על אמונתנו, שראינו זאת גם בעיני צפר, בהנסים והנפלאות שנעשה אז לעיני ישראל, וכמו שהאריך הרמב"ן (שמות יג-טו) כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוה, מחדשו, ויודע, ומשגית, ויכול וכו', ולכן יאמר הכתוב במופתים למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ (לעיל ח-יח), להורות על ההשגחה, כי לא עזב אותה למקרים כדעתם. ואמר (שם ט-כט) למען תדע כי לה' הארץ, להורות על החידוש, כי הם שלו שצראם מאין. ואמר (שם ט-ד) בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ, להורות על היכולת, שהוא שליט בכל, אין מעכב בידו, כי בכל זה היו המצריים מכחישים או מסתפקים. אם כן האותות והמופתים הגדולים עדים נאמנים באמונת הצורא וכתורה כולה. ובעבור כי הקצ"ה לא יעשה אות מופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר, יוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואת לאשר ראו עיינו, ונעתיק הדבר אל בנינו, וצנייהם לצנייהם, וצנייהם לדור

עשיתי ודברתי כך וכך, אלמלי הייתי אומר ועושה באופן אחר, הדבר היה עולה יותר יפה וכדומה, ואדם זה כל ימיו מלא בחרטות. לא כן האיש המאמין שאין עוד מלכדו, ולא כחי ועוצם ידי עושה חיל, אלא הקצ"ה הוא סיבות כל הסיבות, ממילא אינו מתחרט בשום מקרה שבעולם, צידעו שהכל מכון ממעל, ולא היה צידי כלל לעשות באופן שונה.

ובחזו משמיה של הגה"צ בעל החפץ חיים ז"ל שנשאל, כיון שהכל הוא מן השמים, למה אנו רואים שהעלמים המשתמטים מהעבודה הם כולם עניים, ומי שהוא זריז וממולח המה עשירים. ואמר, כי עוד צטרם האדם נוצר בצטן אמו, מכריזין עליו במרום אם יהיה עשיר או עני (נדה טו:), ובכדי שיתאמת הכרוז, משפיעים לראשון זריות ומירוץ שלא ינוח ולא יסקוט במירוצו אחרי העושר. בעוד מי שמולו להיות עני, יוצקים בו ממעל עלנות וכדודות בכל אצרו (ובלשון קדשו, מ'גיסט אים אן מיט צליי), עד שיבחר לו לאכול פת חרבה ולישון על הארץ, ובלבד שלא יצטרך לעבוד עכ"ד.

והגה במצרים ראינו עוד דבר, שיש בו מוסר השכל להנהגת הצורא בעולמו, הכתוב אומר, ויושע

אדם נוגע במוכן לחצירו (יומא לט.) וגם אם יתקצנו כל מלכי מזרח ומערב, אי אפשר להם ליטול ממנו מה שנגזר לו. ואם לא נגזר לו כן מן השמים, אז לא יועיל אללו שום השתדלות להשיגנו, הוא חי בחיי שלוה ומנוחת הנפש, בטוח ושעון על ה', וכאשר מצרך בכל יום, שעשה לי כל צרכי, הרי זה מעומק פנימיות לבו, אם ה' מצין שאין אני צריך לזה הוא מרוצה, ומה שיש לו זהו כל צרכו.

והרה"ק מוהר"מ מקוצרין זי"ע פירש הכתוב, עצמיהם כסף וזהו מעשה ידי אדם (תהלים קטו-ד), מדוע בני אדם הם שרויים בעצבות, אין זאת אלא מפני שחושבים כי הכסף והזהב הם מעשה ידי אדם, האדם משיג אותם בכח מעשי ידיו לפי ריבוי ההשתדלות, לפיכך ידמו להם תמיד שלא עשו כהוגן, ולכן לא הצליחו, והמה עצובים, לא כן אם האדם מאמין שהכל בהשגחתו יצטרך, לעולם לא יהא שרוי בעצבות.

והרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע פירש מאמרם, רשעים מלאים חרטה (הוצא בשבט מוסר פרק כה), כי הרשע שאינו מאמין בה' והשגחתו, בכל מקרה שאין מעשהו מצליח לבו נוקפו ומתחרט, מדוע

הלא כל רואה כח הללחת מזולו ושפע שר שלו משך ר"כ שנה, ומי הוא אשר לא יפתה לבצו להאמין בעבודה זרה של מזרים.

אך בצוא יומו האחרון עת זלחת ישראל ממזרים, והמזריים הוכו בכל מכה במזרים וצים, ונשארו מלכות שפלה, כי רוב מקניהם מתו בדבר, וגבוריהם קום ורכב נטבעו צים, והארצה והברד לא השאיר מחיה בכל המדינה, וכל ממונס ועשרם נטלו ישראל וינללו את מזרים, וכל אזרות שהכניסו צימי רעב הטביע צים ונטלו ישראל בצזת הים, הצותן את זה יצין לאשורו למפרע כי גם מאז עושר שמור לבעליו לרעתם, ולא זכה לכל הטוב אלא כדי שיצאו ישראל ויטלו העושר ההוא והם יאצדו, על דרך שאמחז"ל (שבת ל:): טוב כעס משחוק, טוב כעס שכועס הקצ"ה על הצדיקים, משחוק שמשחק עם הרשעים בעולם הזה. והיינו אשר התעללתי ושחקתי במזרים צימי טובתם, ואת אזותי אשר שמתי צם צימי פורענותם, וידעתם כי אני ה', ואל יענה איש ולא יתפתה ברשע וטוב לו וצדיק ורע לו, כי אחרית רשעים נכרתה ואחרית לאיש שלום עכ"ל ודפח"ת. (וכן כתב בתורת משה פ' צא ע"ש. ועיין צוה עוד בשמן ראש ח"ד פ' יתרו, ולפורים שיצ:).

ה' ציום ההוא את ישראל מיד מזרים וגו', וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במזרים וגו' (שמות יד-ג). והנה ידוע כי 'גדולה' היא מדת החסד, וכמו שנאמר לך ה' הגדולה והגבורה (דברי הימים א כט-יא), ואם כן יותר יודק הלשון, וירא ישראל את היד 'החזקה' אשר עשה ה' במזרים. אמנם הכוונה על פי מה שכתב בכתב סופר (פ' צא מח:): לפרש הכתוב, ולמען תספר באזני צנך וצן צנך את אשר התעללתי במזרים (י-ג), ופירש"י ורמב"ן שחקתי לשון שחוק והיתול. והנה המכות היו חללים רעים ונאמנים ולא שחוק והיתול, אבל הוא ענין נפלא למחצונן, כי זה כמו שתי מאות ועשרים שנה כל רואיהם יכירו כח שר של מזרים ומולם הגדול, שהרי מיום חלום פרעה ופתרון יוסף נראה בעליל, כי מגבהי מרומים הגביה את פרעה וממלכתו על גפי מרומי קרת, בכל הארצות היה רעב ולמזרים שובע בשבע שנים, כדי שיוכלו לכלכל כל הארצות ולצבור ממונס וכל אשר להם ולשעבדם תחתי. איש אחד גדול ומופלא היה בעולם נאמן לנביא אלקים, יעקב אבינו שמו, וציתו וכל זרעו נתגלגלו למזרים עם כל עשרם ורכושם, עד שצרכו הנביא ועלה נילוס לרגליו, ולצפוף נעשו צניו לו רומסי חומר וטיט, ומי יאמר לו מה יעשה,

בצרות הימים יצין וישיג התועלת שהיה צוה.

ובזה יש לומר בטעם מנהגן של ישראל, שמנייעין המצה של אפיקומן תחת הכר דייקא, ומסיצין בליל פסח דרך חירות על הכר, כי שנות ההצלחה של אלהי מצרים היתה ר"כ שנה, מתחלת שנות השובע במצרים, והוא עולה כמספר כ"ר, והמצה רומזת על הגאולה שיצאו בחפזון ברכוש גדול, וכעת אנו מציינים מה היה התכלית והתועלת של רשע וטוב לו ר"כ שנה, אשר תחת זה מונח המצה, שיצאו ישראל ממצרים, והכל הוכן לטובתם.

ובזה היה נראה לפרש הכתובים (תהלים צג-א), מזמור שיר ליום השבת, טוב להודות לה' ולזמר לשמך עליון וגו', דקאי על חג הפסח דאקרי שבת, אשר זהו הזמן של להודות לה', ולזמר לשמך 'עליון', להכיר כי ה' הוא עליון ולמעלה מהשגתינו, אשר אין חקר לתבונתו. להגיד בצקר חסדך ואמונתך בלילות, ישצנו בצקר בבתי כנסיות להגיד שבחו של מקום, ובלילות של פסח היינו שרויים בדביקות של אמונת ה', הן בסיפור יציאת מצרים דיצורי אמונה, והן באכילת אמונה מיכלא דמהימנותא, עלי עשור, עלי

כאשר יצאו ישראל ממצרים ברכוש גדול, ושוב נימוסף להם צינת הים שהיה גדולה עוד יותר מצינת מצרים, וכמו שנאמר (שיר א-יא) תורי זהב נעשה לך עם נקודת הכסף, ובמדרש רבה (שם) תורי זהב זו צינת הים, עם נקודות הכסף זו צינת מצרים ע"ש. אז השיגו והצינו מה שהיה קשה להם זה מאתים שנה, על ההצלחה המופלגת של אלהי מצרים, והקצ"ה יושב ודומם וסובל חרפתו, ועתה הם רואים כבר שכל החשבון הזה היתה, כדי שיתעשרו מצרים יותר ויותר, עד שהכל יגיע אחר כך לידם של ישראל, ויכין רשע וצדיק ילבש (איוב כו-ז). וזהו וירא ישראל את ה' הגדולה אשר עשה ה' במצרים, מה שהיה נראה לעיני כל החסד המופלג שעושה ה' במצרים זה רצות בשנה, כעת הצינו זאת שהכל היתה רק לטובתם של ישראל, שיגיע אחר זה הכל לידם של ישראל.

ודו"א מוסר השכל על תמיהת בני אדם, בהנהגת ה' שיש רשע וטוב לו וצדיק ורע לו, אשר כבר משה רבינו שאל על זה לה' (בצרות ז.), כי יתכן רשע וטוב לו, כדי שמאתים שנה אחר כך יהיה צוה טובה להצדיק, ויכול אדם לחיות שבעים שנה בקושיא, ורק בן בנו

ואמר שוב, 'מה גדלו מעשיך ה' מאלד עמקו מחשבותיך', ממזכרים נוכל לראות עד כמה גדלו ועמקו מחשבות ה', רק האיש הוא צער וכסיל אשר לא ידע ולא יצין, כי אז ראינו צעיני צער, 'צפרוח רשעים כמו עשצ ויצינו כל פועלי און', שמאחיים שנה הפריחו והניצו, אבל הכל היה לתכלית, 'להשמדם עדי עד', שלא נשאר מהם אחד, וכל רכושם עברה ליד בני ישראל.

אנן נכנסים כעת חזרה לימי החול, איש תחת גפנו ותחת תאנתו. יש ליקח אהו עמו מהיום טוב הארת האמונה, אשר אין עוד מלכדו, והכל הוא בהשגחה פרטית, אין צריך להתחרט על שום פעולה בעולם שעשו, הכל בחשבון מה', 'רשעים' מלאים חרטות, יהודי כשר אינו מלא חרטת, מה שנעשה סימן הוא שכן הוא מן השמים, השי"ת רצה כן. ואם ה' רצה זה סימן שזהו הדרך הטוב והישר שצריך להאדם. ועציהם כסף חהב מעשה ידי אדם, כשיש עציהם ששרוי בעצבות זהו סימן שחושב, כסף חהב מעשה ידי אדם, שהוא תלוי צידיו, אם יהודי מאמין באמת שהכל מהשי"ת ליכא עציהם, תמיד הוא בשמחה.

והעצה לחיות תמיד עם האמונה הזאת, שהכל מושג רק

הקרצן פסח שהיה מקחו מצעשור צמזכרים, וכמו שנאמר (שמות יג-ג) צעשור לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות.

ואמר עלי נבל, צלילות פסח זכינו לישצ יחד עם השכינה הקדושה, צמורא גדול זו גילוי שכינה, וכמו שפירשו מה שמתחילין ההגדה הא לחמא עניא צלשון ארמי, אשר אין מלאכי השרת נזקקין לו, ומצואר צרא"ש (צרכות ז). הטעם שהיא מגונה בעיניהם, באשר היא צמקורה לשון הקודש שנשתצשה. אמנם מצואר צגמרא (צצת יב), דחולה ששכינה עמו שרי, שאינו זקוק למלאכי השרת ע"ש. ולכן צליל פסח דהשכינה סועד עמנו, שרי גם צלשון ארמי. ולחורות זאת, גדול מעלת סעודה זו, שאנו יושצין יחד עם השכינה, על כן מתחילין צלשון ארמי. (וכבר דברנו מזה בארוכה צסעודה שליטת צצצת הגדול). וראיתי להוסיף על זה, דלכן גם סיום ההגדה הוא צלשון ארמי חד גדיא, לחורות כי ה' סועד עמנו עד גמר הסדר כולה, ולא רק כנכנס ויוצא צדרך ציקור. ועל כל פנים אנו נותנים שיר ושצח והודאה על הזכיה הזאת של 'עלי נבל', שהיה השכינה יחד עמו, עד שהיינו יכולים לדבר גם צלשון שהיא מגונה ונבל צעיני מלאכי השרת.

מאת ה', ולהיות תמיד בשלוות הנפש, ולא ישתכח ממנו זאת כאשר עובר מהיום טוב, הוא על ידי התפלה בכל בקר, השעות שיהודי מתפלל, שעות אלו הם דביקות באמונת ה', ואם מתפלל כראוי, יכול לקנות כל כך הרבה בתפלה, כשמתפלל פסוקי דזמרה ומכויץ פירוש המלות, כמה חיזוק זה נותן לאדם לכל היום אחר כך, כשהוא זוכר שהכל מה', לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש, והעושר והכבוד מלפניך, ובידך כח וגבורה, ובידך לגדל ולחזק לכל, הכל ביד ה', ואדם אינו יכול ליקח מאומה מעצמו, ומה שיש לו, לא יוכל אף אחד ליקח ממנו. כשיהודי חי עם זה ואחר כך יוצא לפרנסתו הוא הולך בלב מלא אמונה, מה שמזומן לו להרויח היום, הכל כבר נכתב ונחתם היום צביהמ"ד בתפלתו, אז כבר סידר הכל, ומה שיהיה אחר כך, הכל רק תוצאות מהתפלה.

ובאשר יודע ומכיר זאת מתפלל שונה ומאריך בתפלתו ומכויץ בה, כי לזורך פרנסתו יש לו זמן שיודע שזה חיותו, אלא שקוצר שהלחתו תלוי בשעות שהוא עוסק בפרנסתו, אבל האמת הוא שההלחה אינו שם, אלא צביהמ"ד כשמתפלל, אם רוצה אתה פרנסתך בריוח צריך אתה

לפעול זאת בשעת שאתה מתפלל, ורק מה שאתה פועל בתפלה זה יהיה לך אחר כך בכל היום. דרך האדם שהוא ממחר בתפלה, ואחר כך ציוס יש לו כבר פנאי לעשות עסקיו ואינו ממחר, שיודע שזהו לזורך פרנסתו, כשיהודי מאמין באמת בה' אינו ממחר בהתפלה, אלא ראשו שקוע בתפלה, כשמתפלל אין לו בלעקצברי וסלפון וכו', אלא מיוחד לבקש רכיו מה'.

וזדו בכל ימי השבוע, וכשמגיע שבת זהו הענין השני שיהודי קונה בה כל חייו, בכל השבוע הוא טרוד, אבל בשבת ליכא שום תירוך שלא יקדיש כ"ד שעות אלו לה', יומא דנשמתיין, יום אחד להנשמה, למה לא יוכל להיות בתפלה בזמנו, ואפילו לפני הזמן. למה לא יוכל להיות בהשעה שמתפלל שקוע בתפלה, הלא בשעה זו יכול לקנות עולמו. כל אחד יודע בעצמו כשיש לו שבת כראוי, אז כל השבוע אחר כן שונה, השבת נותן החיות לכל השבוע אחריו, וצריך לקנות בשבת חיות לכל השבוע.

פסח איקרי שבת, היהודים צמריים האין היו יכולים לסבול השיעבוד צערות הארץ, ובחומר ובצנינים, וינאו עם קדוש, שלא היה אחד מהם פרוץ צערה, מהיכן היה

האמונה של חג הפסח, לכן פסח איקרי שבת, דכדי להמשיך קדושת הפסח נריכים קדושת השבת אחר כך.

כבר דיצרנו, חינוך אינו דבר שלומדים או שואלים האריך לחנך, חינוך מתחיל צהורים עצמם, מה שאתה עושה זהו מחנך בניך, תורה ותפלה, מדות, האריך שהוא מתנהג כן יהיו בניו, והוא מחנך בחיי יום יום שלו את בניו. כשרואים להעמיד צית כשר נריך להיות מקודם הורים כשרים, אז האויר צצית קודש, ואחר כך כשמחנכים מתקבל כל דיבור ששומעים. וזהו ושאינו יודע לשאל את פתח לו, אתה נריך לפתוח ותלוי בעצמך, האריך שתתנהג כן יפתח לו. יש כהיום כלי מכשירים שונים שאין מקומם צצית יהודי, וגם כאשר יש סיבות מסיבות שונות, פרנסה וכו', שמוכרח להציאם להצית, אין ספק שאסור להחזיקם בגלוי לכל בני הצית. אבל אם רוצה צאמת חינוך ילדיו, ומוכן למסור עצמו לטובת ילדיו, נריכים לידע שאין נריך להיות צציתו כלל, ונריכים לעשות כל מה שיכולים למנוע מזה, ולא מועיל גניזה, הילדים חכמים ממנו, מוצאים הכל ויודעים. היינו כולנו ילדים וידענו כל מה שהיה צצית, לא היו יכולים להטעות אותנו להטמין שום דבר, כל אחד יודע

להם כוחות הנפש לזה. איתא צמדש (שמור ח-כח), ישמח משה צמתנת חלקו, שמהה פעל אלל פרעה שצכל שבת לא יהיו עובדים, והיו מתאספים אצות ואמהות והצנים ושוחחו ציניהם וחזקו עצמם, והיו להם מגילות שכתבו מה שקיבלו מיעקב אצינו, והשתעשו בהם (שם ה-יח). השבת צמצרים זה נתן כח שישארו עם סגולה שיוכלו לצאת אחר כך. ולכן פסח איקרי שבת, שהשבת נתן הכח שיוכל להיות פסח, שיזכו לצאת לחירות. וכמו כן גם להיפך שהפסח יוכל להמשך להלאה, איקרי שבת, כל אחד צצתו תלוי יהדותו.

כבר דיצרנו צדרשת שבת הגדול, שבת נריך להיות יומא דנשמחין, לישצ צשלוה עם צני ציתו, צצתות הארוכים יש כל כך זמן לאכול ולשתות, ונשאר עוד הרצה שעות ללימוד התורה לעצמו ולילדיו, לשוחח ולעשות שיעור עם צניו כל אחד לפי ערכו, לשמוע מוסר צפרקי אצות, לילך לסעודה שלישית למקום שיושבים צשירות ותשצחות ודברי תורה, לרצות ולשאוף לקבל מוסר תמיד, ולא ימלט שלא יעשה עליו הדברים רועם, אם לא היום יעשה עליו רועם למחר, ולאחר זמן. כשיש לו השבת לוקח עמו הפסח, הארת

בנוסף התפלה לעולם יהא אדם ירא שמים באתר ובגלוי, היינו, אשר האדם צריך להיות צב' בחינות, כי העיקר הוא הנגע לבת, רק עכ"פ צפני הצריות גם כן יתנהג עצמו צדק היראה למען ילמדו ממנו, וצפרט שלא לחלל שם שמים, אצל העיקר הוא בהנגע ובאתר. ולזה רומז חלוקת המזה, אשר חלק הגדול נטמן לאפיקומן הנקרא צפון ואתר, וחלק הקטן נתגלה בקערה. וזהו מה ר"צ טוּבֵךְ אֲשֶׁר צִפַּנְתָּ לִירֵאָיִךְ [תהלים לא כ], היינו, היראה צריכה להיות החלק הרוב, וצריך להיות צפון ואתר, ואף על פי כן פעלת לחוסים צך נגד צני אדם, היינו, אשר גם בגלוי צריך לעשות פעולת מעשים טובים למען ילמדו ממנו שאר אנשים עכ"ד.

אבל האמת הוא, כי הגם שמדת הנגע לבת חשובה מאד, היינו רק צינו לצין קונו, אצל מי שיש לו צנים בצית, שמוטל עליו לחנוכס ולחכמס, אם האצ ילמוד צמסתרים, ויתן צדקה רק מתן באתר, איך יתחנכו צניו לתורה וגמילות חסדים, הלא הצן עושה מה שרוצה אצל אציו, אדרבה זהו מחובתו להראות וללמד דרכי התורה לצניו. וכמו שפירש בלקוטי תורה להאר"י (פ' נצנים) הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו

בעצמו שאי אפשר לגנוז. ואיני מדבר כעת ממנה שמזיק עוד גם להורים עצמם.

חשבתיו מנהג ישראל תורה שמתמינים האפיקומן, והילדים גונבים האפיקומן, ומהו הענין בזה, אלא פסח הוא זמן של חיטון, וכל אחד רוצה לחנך בית כשר, ולמען תספר באזני צנך וכו'. וגוים האפיקומן, וצא הילד ומואלו ואומר, אצא אינס יכולים לגנוז כלום, הוא מראה לו מה שהטמין, וגם זהו חלק מהחיטון, להראות להורים שאינם יכולים לגנוז כלום. ואם רוצים בית כשר, צריך להיות הד' כותלים קודש בקדושה וטהרה, ואז יש השפעה טהורה לדורותיו אחריו.

צוד יש לומר בטעם המנהג שהצנים לוקחים האפיקומן שהצניעו תחת הכר, על פי מה שכתב צאמרי נועם לפסח (אות כו) ענין היחך, שלוקחין המזה האמצעית ומחלקין לשנים, והחלק הגדול מצניעין לאפיקומן, ולמה לא יחלקו לשנים בשוה, ולמה החלק הגדול לאפיקומן ולא בקערה. אך הנה שורש מצות מזה הוא להציא אדם לידי יראה וענוה כנודע מספרים [עיין בכלי יקר שמות יג יד], ולזה ה"א לחמ"א עני"א עולה ירא"ה. והנה

לדוק בהם, זה לוקח וכושב האדם לגמרי, ראשו אינו במקומו, ראשו שקוע בשטותים והבלים, אינו מדבר כעת מדברים אסורים, אלא גם בלא זה, כל מה שעולה בלב חזירו מגיע לו תיכף טעקסט מעסדזש, נריכים להתרחק מזה, ולא להשתמש בו רק מה שנריך לצורך פרנסתו. וכמו שהרחיקו מזה כעת כמה ימים, יש להמשיך זה להלאה.

וראיתי מוצא מספר הין זדק, שניסין נוטריקון נ'אפד נ'קמה ס'תרו י'ושר. ויש לומר כי בחודש הזה באים לההכרה שקתרו יושר, שגם כאשר ה' הוא א-ל-מסתתר, שיש כביכול הסתרת פנים, הוא גם כן יושר, ואפילו דברים שאין לנו מצינים הכל יושר, כי הוא א-ל-אמונה ואין בו עול. ואפילו בזמן שהוא נאפד נקמה, אין זה כדרך בני אדם שנוקם משנאה בלי חשבון, אלא גם הסתרה זו, סתרו יושר.

וריום טוב מסוגל לשפע של פרנסה כידוע, ולכן נאמר ושמת את הדבר הזה 'לחק' לך ולבניך עד עולם (שמות יב-ד), כי חוק לינא דמונא הוא (צ'יה טו.), שעד עולם יושפע שפע הפרנסה בחג הפסח. מועדי ה' מביאים השפעות טובות, והשיאנו ה'

ולבנינו (דברים כט-כח), שכאשר נוגע לבנינו נריך להתנהג בגלוי ולא בסתר. ולכן כאשר האב מסתיר החלק הגדול מהמנה, להורות כי העיקר הוא להיות הנע לכח, מראים להאב שדרך זה הוא טוב רק כאשר אין צנים בהצית, אז המנה נשארה נפון בסתר, אבל כשיש צנים הם מגלים זאת, כי אז העבודה בסתר אינה ראויה, אלא רובו ככולו יהיה בגלוי לפנייהם. וכאילו הילדים אומרים להאב, אבא אל תנע כלום, צצית עם ילדים ליכא הנע לכת, נריכין לעשות הכל בגלוי, שיראו הצנים העבודה שעושים, וזה יכניס בהם אהבת תורה ויראת שמים. ומכל שכן בליל פסח יש להיות עבודתו גלוי לתועלת הצנים, ואין הזמן גרמא כעת לנפון.

זדה נריכים ליקח אתו עמו מיום טוב קדוש ונאה כזה, כל אחד יש לו הרגשים נפלאים מהסדרים, ישצנו עם השי"ת ביחד, כל אחד יודע התעלותו שהיה לו ציום טוב, ויש לצער החמץ באמת, והכלים שאינם נריכים להיות צצית, נריכים להוציאו משם. ציום טוב היה ה' ימים שלא יכלו לעשות מלאכה, ויכלו לחיות בלא כלים אלו, בלי להיות טרוד בהם ערב וצוקר ונהרים, הרי שיכולים לחיות בלי זה. ומכל שכן שיש לזוהר שלא להיות

אלקינו את זרכת מועדיך, וזפרטו
 להדברים שמקושרים לקריעת ים סוף,
 קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף,
 קשה מזונותיו כקריעת ים סוף,
 מתעוררים עתה צימים אלו ישועות,
 וכימי נאחנו ממזרים יראנו נפלאות,
 השי"ת יחזק ויצרך הכלל ישראל כל זמן
 שאנו עדיין בגלות, וה' יחיש גאולתנו,
 אני ה' בעתה אחישנה, ונוכה כולנו
 ביחד לילך לקראת משיח נדקינו צב"א.



לעילוי נשמת

הרה"ח ר' חיים דוד בן הרה"ח ר' צבי ע"ה

נפטר ט"ו בסלו תש"ע לפ"ק

וזוגתו האשה החשובה

מרת מלכה בת ר' יחיאל ע"ה

נפטרה ט"ז אלול תשנ"ה לפ"ק

ת.נ.צ.ב.ה.

*

נתנדב ע"י בנו

מוה"ר משה עהרענפעלד הי"ו

לעילוי נשמת

האשה החשובה

מרת חנה בת ר' אליעזר ע"ה

נפטרה ביום ג' בסלו תש"ע לפ"ק

ת.נ.צ.ב.ה.

נתנדב ע"י בנה

מוה"ר ר' שמחה פריעדמאן הי"ו

נתנדב ע"י

מוה"ר חיים ארי' הבהן רובין הי"ו

לרגל הולדת נכדו

אצל בנו הר"ר חנני' יו"ט ליפא הבהן ני"ו

ויה"ר שיזכה לרב שמחות ונחת, ברכה והצלחה

בכל מעשה ידיו אמן

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' מרדכי אהרן חיים בן הרה"ח ר' אליעזר ז"ל
נפטר ביום כ"ו אלול תשנ"ט לפ"ק

* * *

ולעילוי נשמת

הרה"ח ר' דוד בן הרה"ח ר' שמעון ז"ל
נפטר ביום כ"ד סיון תשמ"ג לפ"ק

ת.נ.צ.ב.ה.

* * *

הונצח ע"י בנו וחתנו

מוה"ר אשר יעקב מענצער הי"ו

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' שלמה בן הרה"ח ר' חיים ז"ל
נלב"ע ט"ו כסלו תשנ"ג לפ"ק

וזוג' גאלדא לאה בת ר' אליהו ז"ל

נלב"ע ט"ו ניסן תשס"ט לפ"ק

ת.נ.צ.ב.ה.

* * *

ולעילוי נשמת

הרה"ח ר' יחיאל צבי בן הרה"ח ר' אליעזר הכהן ז"ל

נלב"ע כ"ט אב תשס"ו לפ"ק

ת.נ.צ.ב.ה.